

‘Groen dicht bij de burger’ Groenbeleid Ruimtelijk Beheer 2016-2026

Gemeente Zaltbommel

Afdeling Realisatie en Beheer

November 2016

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
1. Groenwaarde	3
Groen en gezondheid	3
Groen en recreatie	3
Groen en onroerend goed	4
Groen en milieu.....	5
2. Groenfuncties.....	7
Begeleidingsgroen	8
Gebruiksgroen.....	8
3. Hoofd- en nevenstructuren.....	9
Hoofdstructuurgroen.....	9
Nevenstructuurgroen	10
Hoeveelheid groen per woning.....	12
4. Inrichting van openbaar groen	15
Biodiversiteit	15
Bomen.....	16
Groentyperingen	19
Inrichtingsnormen	20
5. Beheer van het openbaar groen	21
Onderhoudsniveau	21
Participatiewet	22
Ecologisch of milieuvriendelijk beheer	23
Chemische onkruidbestrijdingsmiddelen	23
6. Bewonersparticipatie.....	25
Initiatief en besluitvorming.....	27
Parkmanagement bedrijventerreinen	27
Gemeentelijke begeleiding	28
7. Groenstructuur per kern.....	30
Aalst.....	32
Brakel.....	33
Bruchem.....	34

Delwijnen	35
Gameren	36
Kerkwijk.....	37
Nederhemert-Noord.....	38
Nederhemert-zuid en Bern	39
Nieuwaal	40
Poederoijen.....	41
Zaltbommel.....	42
Zuilichem.....	43
8. Aanbevelingen.....	44
Bronvermelding.....	46

Samenvatting

Dit groenbeleidsplan heeft uitsluitend betrekking op het openbaar toegankelijke groen binnen de bebouwde kom. Dit beleidsplan is onderdeel van het drieluik Kwaliteitsambitie Openbare Ruimte (mei 2012), Beleid (voorliggende Nota 'Groen dicht bij de burger' – juli 2016) en Beheer. Daarnaast zijn in het Handboek Inrichting Openbare Ruimte (HIOR, versie mei 2015) reeds allerlei uitvoeringseisen met betrekking tot het groenbeleid opgenomen.

Groen wordt vaak als kostenpost gezien, maar levert indirect ook geld op. Deze **groenwaardes** komen aan de orde bij de volksgezondheid, recreatieve opbrengsten, waardeinstijging onroerend goed en het beïnvloedt op een positieve wijze het milieu. Groen heeft grote invloed op gezondheid van mensen zoals vermindering obesitas bij de jeugd en vermindering vereenzaming ouderen. Bekend is ook, dat een groene omgeving het recreatieve verkeer stimuleert, waardoor de opbrengsten van horeca, campings, bed-en-breakfast, hotels en vrije tijdbestedingen toeneemt. Ook wijst onderzoek naar de waarde van huizen uit, dat vergelijkbare huizen in een groene omgeving duurder zijn. Daarnaast filtert groen in de vorm van grote bomen de lucht op fijnstof, CO₂ en NO₂. Bomen temperen ook de wind en groen nivelleert de temperatuur in de stad. Tot slot kan groen veel regenwater opvangen en voorkomen dat het rechtstreeks afstroomt in het rioolstelsel.

Voor de inwoner zijn vooral de rechtstreekse **groenfuncties** van belang. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in begeleidingsgroen en gebruiksgroen. Begeleidingsgroen is kijkgroen en bestaat uit smalle stroken groen langs doorgaande wegen en aankledinggroen in woonstraatjes. Gebruiksgroen zoals buurt- en wijkparkjes zijn met name van belang voor het spelende kind en de oudere, minder mobiele inwoner. De aanwezigheid van gebruiksgroen op een loopafstand van 5 tot 10 minuten is hierbij maatgevend voor een goed gebruik. In het Bestuursakkoord 2014-2018 'Dichter bij de burger' wordt "het voorkomen van vereenzaming, het bevorderen van gezond gedrag, het versterken van de kracht van een dorps- of wijkgemeenschap, het stimuleren van ontmoeting in dorps- of wijkcentra" als speerpunt gezien. Openbaar groen vervult al deze taken.

Een andere catalogisering van groen is de onderverdeling in **hoofd- en nevenstructuren**. Tot het hoofdstructuurgroen behoort al het begeleidingsgroen van de hoofd- en wijkontsluitingswegen. Dit groen bevordert de herkenbaarheid van de stedenbouwkundige structuur. Ook al het gebruiksgroen behoort tot de hoofdstructuur. Nevenstructuur-groen speelt uiteraard ook een rol in de beleving van mensen, maar bij een hoger algemeen belang mag dit groen worden opgeheven, mits het elders wordt terug gebracht. Ook mag dit groen worden verkocht aan de aanwonenden. De opbrengsten dienen ten goede te komen om elders tekorten op te heffen: de start van een groencompensatiefonds is hiervoor noodzakelijk om de tekorten in hoofdstructuurgroen op termijn te kunnen opheffen. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij het LOP, omdat op de grens van kern en buitengebied mogelijkheden liggen de totale groenstructuur met landschappelijke elementen te versterken.

Er is geen speelruimtebeleid. Speelruimtes zijn niet ingepast in groene buurtparkjes, maar liggen 'sec' in de openbare ruimte. De speelplaatsen zijn niet evenredig over de kernen verdeeld. De nadruk ligt op speelgelegenheid voor kleuters en kinderen tot 10 jaar of er wordt voor de oudere doelgroep een plekje ingeruimd op een bestaande speelplek. In elke kern is een trapveld of combinatie van trapveld met basketbal. Er zijn zorgen over de continuïteit van de 'particuliere' trapvelden en de openbare trapvelden die bij voetbalvelden zijn ondergebracht.

In vrijwel elke kern met uitzondering van Zaltbommel ontbreekt een buurtparkje, waar ook ouderen een doel om naar toe te lopen in kunnen vinden.

Biodiversiteit is van belang bij de inrichting van de openbare ruimte. Gebruik moet worden gemaakt van de kracht van de bestaande geomorfologie. Aandachtspunt is het toepassen van soorten, die van nature goed gedijen op de aanwezige gronden en die waar noodzakelijk hoge grondwaterstanden kunnen verdragen. Biodiversiteit is net als duurzaamheid, milieu en gebruikswaarde een

aandachtspunt bij de inrichting van openbaar groen. Monoculturen moeten worden voorkomen. Groenwaarde voor flora en fauna dient steeds te worden afgewogen.

Burgerparticipatie is een speerpunt van de gemeente. De gemeente betreft bewoners actief bij het inrichten en beheren van de openbare ruimte. Daar waar mogelijk wordt gestimuleerd, dat de bewoners meehelpen het openbare groen in orde te houden. Dan kan letterlijk door de handen uit de mouwen te steken door het uitvoeren van netheidsonderhoud, maar minstens zo belangrijk is de betrokkenheid van bewoners door mee te denken tijdens herinrichtingsplannen. Tegelijkertijd behoudt de gemeente wel de regie op de openbare ruimte om te bewerkstelligen dat ALLE belangen van het groen van biodiversiteit tot milieuwaarde, van kleurrijk, intensief te onderhouden groen tot een betaalbare m2. Aandachtspunt is het versterken van de betrokkenheid door de mogelijkheden bij inrichting en beheer van het openbare groen te verduidelijken. Daardoor wordt voorkomen, dat teleurstellingen worden voorkomen tijdens het participatieproces.

1. Groenwaarde

Dit hoofdstuk geeft de betekenis van het groen aan voor de gezondheid, de recreatie, de waardevermeerdering van het onroerend goed en het milieu.

Het openbare groen wordt vaak als vanzelfsprekend ervaren. Openbaar groen kan slechts goed functioneren als het 'ruimte' heeft en meer is dan het opvullen met gras of heesters van de overblijvende stroken. Openbaar groen moet bewust ontworpen en ingericht.

Groen wordt vaak als een kostenpost beschouwd. Het tegenovergestelde is waar: het is een bron van indirecte opbrengsten. 'Groen loont!' uit 2012 in opdracht van het Productschap Tuinbouw, de Entente Florale, Groenforum, VHG, HIC, Bomenstichting en de ANWB geeft een duidelijk beeld over de maatschappelijke en economische baten van het stedelijk groen.

Het bestuursakkoord 2014-2018 'Dichter bij de burger' geeft aan, dat het versterken van de eigen kracht van de burger en zijn netwerk een speerpunt is voor de komende jaren. Openbaar Groen kan daar een belangrijke rol in spelen in het voorkomen van vereenzaming en het stimuleren van gezond leven. Diverse onderzoeken brengen het belang van de aanwezigheid van openbaar groen in beeld.

Groen en gezondheid

Uit onderzoeken van TNO en de GGD blijkt, dat de aanwezigheid van groen een belangrijke meerwaarde heeft voor de gezondheid van de bevolking. Obesitas is op dit moment het grootste gevaar voor de bevolking en kost de maatschappij 3 tot 5 % van het budget van de gezondheidszorg in Nederland oftewel 0,5 tot 1 miljard per jaar.

Door ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid lopen die kosten nog op tot 2 miljard. 47% van de volwassen Nederlanders is te zwaar, 15% van deze groep ontwikkelt obesitas (2015). Bewezen is, dat in groene woonwijken met speelruimte het aantal kinderen met overgewicht 15% lager ligt. In een groene woonwijk spelen meer kinderen buiten, mits ze de beschikking hebben over speelruimte in een buurtparkje. De plek van dit parkje dient bij voorkeur op afstand kleiner dan 500 m van de woning af te liggen, maar wanneer de inrichting voldoet aan de wensen zijn iets grotere afstanden geen belemmering voor het gebruik. Ook kinderen met een ADHD-stoornis hebben baat bij een groene woonomgeving.

Bij volwassenen geldt, dat in woonwijken waar de norm van 75 m² groen per woning wordt gehaald, meer wordt gefietst (recreatief en naar het werk) en gewandeld.

Tot slot heeft onderzoek uitgewezen, dat zelfs het *kijken* naar groen een positief gevolg heeft voor de gezondheid. Mensen, die na een operatie op groen uitkijken vanuit hun ziekenhuisbed herstellen sneller en gebruiken minder pijnstillers. In groene woonwijken worden minder antidepressiva geslikt, oudere mensen blijven gezonder, zij komen meer buiten, voelen zich minder eenzaam en houden een betere conditie.

Groen en recreatie

De Nota Ruimte (2004) van het rijk heeft de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) als Nationaal Landschap tot speerpunt verklaard. Het Landschapsactieplan 2010-2015 Bommelerwaard benadrukt het cultuurhistorisch belang van de inundatievelden bij Brakel en Poederloijen, alsmede het historische belang van de kern Zaltbommel, slot Loevestein en kasteel Ammersoijen. Ook de molenbiotop in Zuilichem (molen De Hoop) vraagt om een specifieke inrichting, die recht doet aan het recreatief gebruik van de molen.

Een groene omgeving trekt toeristen. Niet alleen dagjesmensen, maar ook mensen voor een weekendje-weg. Het Nederlands landschap wordt (her)ontdekt op de (elektrische) fiets. Duidelijk is dat een groene omgeving toeristen trekt, die vervolgens geld uitgeven voor een kopje koffie, een maaltijd of overnachting. Het mee-plannen van een horecagelegenheid in of met uitzicht op een park of recreatiegebied genereert geld. Denk hierbij ook aan ontwikkelingen zoals kanovaren, koe aaien,

boerengolf en andere recreatieve buitenspel, waar bedrijven teambuildingactiviteiten houden en families hun reünies.

Een groot gedeelte van de NHW valt in het buitengebied en derhalve buiten de reikwijdte van dit beleidsplan, maar het aangeven van het belang voor het maken van voet/fietsverbindingen en rustpunten **vanuit de kernen** naar forten, kazematten, inundatievelden of vluchtheuvels in het landschap horen wel in deze nota thuis. Veilige bereikbaarheid is een kernwoord, zowel voor de ontwikkeling van toerisme als voor de eigen inwoners, die worden uitgedaagd het 'ommetje' via een kralenketting van landschapselementen en eenvoudige recreatieve voorzieningen te gebruiken en de waarde van het 'eigen' groen te ontdekken.

Vluchtheuvel Delwijnen

Ook stadstuinbouw op braakliggende stukken, in stadsparken of bij verzorgingshuizen heeft naast economische waarde (opbrengsten van groente en fruit) een recreatieve waarde. Daarmee neemt tevens de sociale betrokkenheid toe. Oudere mensen (met beginnende dementie) hebben baat bij het werken in een groene omgeving door het uitvoeren van een dagelijkse klusje. Jongeren leren spelenderwijs dat boerenkool aan een stronk groeit en niet kant-en-klaar gewassen en fijngesneden in een cellofaantje.

Door een gerichte koppeling van al deze activiteiten wordt vorm gegeven aan het bestuursakkoord het agro-toerisme te bevorderen.

Groen en onroerend goed

Er wordt al gedurende langere tijd onderzoek verricht naar de invloed van een groene omgeving op de waarde van het onroerend goed. Vergelijkbare huizen in een groene omgeving zijn 4 tot 30% meer waard dan huizen in groenarme wijken. Uitzicht op open water en wonen grenzend aan een natuurgebied of stadspark geven uiteraard de grootste financiële injectie (tot 30%), maar een woonhuis in een groene woonwijk is al 3% meer waard (en worden in slechte financiële tijden sneller verkocht).

In tegenstelling tot de algemeen heersende opvatting bevordert groen ook de (sociale) veiligheid van een wijk. De criminaliteit ligt 42% lager dan in een groenarme wijk, het gevoel van veiligheid neemt toe van 86 naar 89,2%. Een groene wijk nodigt uit tot het maken van een ommetje, ook zonder hond. Aanwezigheid van mensen bevordert het gevoel je er veilig te voelen. Alleen hoog opgeschoten bosplantsoen in smalle stroken, waardoor overzicht ontbreekt, scoort negatief in gevoel.

Groen en milieu

Luchtkwaliteit en groen zijn nauw met elkaar verbonden. Het autoverkeer is in en om de bebouwde kom de grootste boosdoener met de uitstoot van o.a. fijnstof, kooldioxide en stikstofdioxide. Onder invloed van zonlicht veroorzaakt dit smog. En niet alleen in de zomer: in 2014 en 2015 werd in het vroege voorjaar in Parijs de automobilist een aantal dagen beperkt in het gebruik van zijn auto. Daarnaast bevordert een groene woonomgeving het gebruik van de fiets voor woon-werkverkeer.

Een slechte luchtkwaliteit heeft invloed op de gezondheid. Groen kan met het blad de uitstoot opvangen en grotendeels neutraliseren. Een gemiddelde stadsboom van 20-30 jaar in goede conditie vangt tot 100 gram fijnstof op, oftewel het equivalent van een personenauto, die 1800 km aflegt. De economische waarde wordt volgens 'Groen loont' over maatschappelijke en economische baten van stedelijk groen' becijfert op 40 euro per boom voor fijnstof en € 1,23 voor overige stoffen. De gemeente Zaltbommel heeft exclusief de singel en vestingwallen van de kern Zaltbommel bijna 18.500 bomen, dit vertegenwoordigt een groenwaarde voor de verbetering van het milieu van minimaal € 750.000,- .

Ook andere groene elementen zoals heesters en groene daken en groene gevels zorgen voor het vastleggen van luchtverontreiniging, maar bomen zijn de hardste werkers. Groenblijvende soorten zijn ook in de winterperiode nog enigszins actief, helaas is de grondsoort (klei) en hoge grondwaterstand in de Bommelerwaard niet geschikt voor de meeste coniferen.

Daarnaast is duidelijk dat de aanwezigheid van groen het microklimaat in de stad gunstig beïnvloedt. In de zomer is het koeler door de verdamping van vocht via de bladeren. In de winter is het iets warmer, doordat de aanwezigheid van bomen en groen de koude wind tempert. In de periode 2007-2014 hebben met subsidie van het ministerie van Infrastructuur en Milieu drie universiteiten (Utrecht, Wageningen en VU-Amsterdam) en het KNMI, TNO en Deltares (adviesbureau) samengewerkt in het programma 'Kennis voor Klimaat'. De klimaatveranderingen in Nederland zijn onvermijdelijk, met zeer natte en zeer droge perioden. Door deze extremen in weersomstandigheden worden de risico's op overstromingen, uitval van elektriciteit, oogschade en verandering in aanwezigheid van dier- en plantsoorten groter. Deze gegevens zijn op 24 maart 2015 gepresenteerd in de beleidsstudie Wereldwijde klimaateffecten, risico's en kansen voor Nederland van het (rijks)Planbureau voor de Leefomgeving. In 2016 zal door het rijk de Nationale Adaptatiestrategie worden opgesteld om deze negatieve klimaatwijzigingen het hoofd te kunnen bieden.

Onderzoek heeft uitgewezen, dat in de bebouwde kom de temperatuur kan oplopen tot meer dan 8 graden hoger dan op het platteland. Hittegolven leiden tot veel (vroegtijdige) doden onder de oudere mensen. Extreme regenval leidt wereldwijd tot overstromingen, maar ook in Nederland is dit al een regelmatig terugkerend beeld. Door de Nederlandse infrastructuur leidt dit niet tot doden, zoals dit in het buitenland wel vaak het geval is en daardoor worden onze overstromingen meer als 'ongemak' beschouwd dan als natuurramp. Extreme regenval gaat vaak ook gepaard met hevige wind of stormen. Daardoor worden ook de risico's vergroot voor de riolering en het elektriciteitsnetwerk met in het verlengde daarvan de ICT-sturing.

Een oplossing daarvan is het tegengaan van verstening en het toevoegen van (openbaar) groen in de steden. De toename van versteende particuliere voor- en achtertuinen werkt niet mee aan vermindering van hittestress. Ook vermindert daardoor de water bufferende werking van de particuliere tuinen tijdens stortbuien. Het is van belang, dat inwoners zelf het belang van een groene voor/achtertuin gaan beseffen. Operatie Steenbreek is een initiatief van het Kenniscentrum Burgers

en Biodiversiteit van de Hogeschool Van Hall Larenstein Leeuwarden, waarbij burgers bewust worden gemaakt met de problematiek van versteende voor- en achtertuinen.

De aanwezigheid van open water werkt volgens dit onderzoek overigens niet of nauwelijks mee aan de vermindering van hittestress in de bebouwde kom.

Het streven van de rijksoverheid is erop gericht meer gebiedswater vast te houden. De aanwezigheid van openbaar groen helpt daaraan mee. Bij een stenig gebied stroomt 85% van een extreme regenbui direct af en komt in de riolering terecht. Open verharding vermindert de afstroom slechts met 5%. Groene oppervlaktes of groene daken houden water vast en vertragen daardoor de afstroming naar het riool. Slechts 17 % stroomt dan af via het rioolstelsel.

Door de geleidelijke opwarming van de aarde zijn er overal op de wereld heftige natuuroitbarstingen. Ook in Nederland uit zich dit in heftige regenval in korte tijd, waarbij rivieren buiten hun oevers kunnen treden. "Ruimte voor de rivier" geeft invulling aan het rijksbeleid om een snelle toename van water binnen de dijken te kunnen opvangen. Daarnaast neemt een groene woonomgeving tijdens heftige stortbuien een groot gedeelte van het water op en laat het wegzakken in de bodem. In de gemeente Zaltbommel wordt hard gewerkt aan het ontkoppelen van rioleringsstelsels en het aanleggen van wadi's en waterbergingen.

2. Groenfuncties

Dit hoofdstuk geeft het onderscheid aan tussen gebruiksgroen en begeleidingsgroen. In alle kernen met uitzondering van de kern Zaltbommel ontbreekt het aan voldoende gebruiksgroen in de vorm van een buurtparkje op loopafstand van 5 tot 10 minuten. Bij nieuwe ontwikkelingen is het van belang gebruiksgroen van voldoende formaat te ontwikkelen.

Al het groen in en buiten de stad of dorp heeft milieuwaaarde, ecologische waarde, cultuurhistorische waarde, draagt bij aan de biodiversiteit en het algemeen welbevinden van de mens. In die zin is elke m² waardevol. Niet al het groen hoeft te zijn aangelegd, ook (toegankelijke) natuurgebieden, uiterwaarden, sportvelden, waterpartijen en agrarisch groen spelen een grote rol in de belevingswaarde van mensen, wanneer zij hun woonomgeving als 'groen' ervaren.

Dit beleidsplan richt zich op het openbaar toegankelijke groen binnen de bebouwde kom. Buiten de bebouwde kom geeft het landschapsbeleidsplan de kaders aan. Tegelijkertijd is er een raakvlak waar de bebouwde kom stopt en het buitengebied begint. De gemeente in samenwerking met de Stichting Landschapsbeheer Gelderland (projectplan Levend landschap Zaltbommel De dorpen aan zet! - maart 2014) zullen de komende tijd werken aan de realisatie van kleine landschapselementen zoals boomgaardjes, plukgroen, struinpaden, ommetjes door het landschap.

In Poederrijen is inmiddels de aftrap gegeven en zal in samenwerking met de bewoners gewerkt worden aan het realiseren van een landschappelijke inpassing van een waterberging. Juist op dit snijvlak van voorzieningen kan een gebrek aan gebruiksgroen worden gecompenseerd door de kleine landschapselementen te verrijken met voorzieningen, die ogenschijnlijk alleen voor binnen de bebouwde kom van belang zijn zoals een zitbank, avontuurlijke speelaanleidingen, een fitnessparcours: dit leidt tot een hoger gebruik van de voorziening en dus tot een win-winsituatie. Ook hier spelen de beschikbare financiën een rol. De benodigde verrijking van de inrichting van een waterberging inclusief een goed beloopbaar pad is niet geprognosticeerd en zal vanuit een andere bron moeten worden gefinancierd. Als mogelijkheid kan gedacht worden om de opbrengsten van de verkoop van openbaar groen, die nu ten bate komen van de Algemene Dienst onder te brengen in een groencompensatiefonds.

Zoals eerder aangegeven voorkomt bewegen obesitas bij jongeren en vereenzaming bij ouderen. De situering van dergelijke landschapselementen is van wezenlijk belang: dicht bij de woonomgeving (vijf tot tien minuten lopen of een kwartiertje fietsen) verhoogt de gebruikswaarde van het groen aanmerkelijk. Grotere afstanden zijn voor kinderen in de leeftijd van 8 - 10 jaar (geen toezicht, dus geen toestemming van ouders) en ouderen met mobiliteitsproblemen een barrière. De bundeling van krachten binnen- en buiten de bebouwde kom leidt tot een versterking van de totale groenstructuur, waarbij eventuele tekorten in de kern kunnen worden gecompenseerd. Met uitzondering van de kern Zaltbommel heeft elke andere kern baat bij de realisatie van dergelijke elementen op het grensvlak van binnen en buiten de bebouwde kom. Zaltbommel is de enige kern, waar binnen de bebouwde kom voldoende gebruiksgroen aanwezig is.

Groen laat zich indelen in een tweetal functies, die elke inwoner zal herkennen namelijk begeleidingsgroen en gebruiksgroen.

Begeleidingsgroen

Onder begeleidingsgroen wordt verstaan de veelal smalle stroken groen langs doorgaande wegen en langs erftoegangswegen, al dan niet beplant met bomen. Een herkenbare structuur geeft houvast en bevordert het richtingsgevoel van de passant. Begeleidingsgroen is geen gebruiksgroen, je kunt er niet spelen en ook het recreatieve wandelen is vaak beperkt. Er zijn voetpaden aanwezig, maar die worden voornamelijk gebruikt om van A naar B te komen en de hond even snel uit te laten, maar niet om een 'frisse neus te halen', een ommetje te maken zonder vast omljnd doel. Daarvoor is dit groen niet interessant of veilig (grasbermen zonder voetpad) genoeg.

Gebruiksgroen

Gebruiksgroen laat zich typeren als buurtparkjes, wijkparkjes, stadsparken. In dit groen zijn speelvoorzieningen opgenomen voor elke leeftijdscategorie tot en met ontmoetingsplekjes voor ouderen. Een aardig voorbeeld is de jeu de boules-baan aan de Hoplaan te Kerkwijk. Gezien de relatief kleine kernen in een overwegend agrarisch landschap is het niet noodzakelijk om in deze kernen een stadspark te realiseren. Enkele kleine buurtparkjes (0,5 tot 1 ha, oftewel 4 m² per inwoner) op een geringe loopafstand in combinatie met een landschapselement zijn op de schaal van de gemeente Zaltbommel belangrijker voor de inwoners dan één enkel wijkpark van 6 tot 10 ha. Binnen de bestaande kernen is nauwelijks groen van formaat aanwezig om als buurtparkje te kunnen functioneren. Er is geen ruimte voor avontuurlijk spelen met uitzondering van de prachtige speelplek in het Koning Willem-Alexanderpark in de wijk De Waluwe in de kern Zaltbommel. Natuurlijk spelen is (nog) geen speerpunt. Tegelijkertijd zijn de uiterwaarden voor een groot gedeelte toegankelijk en zij bieden voldoende mogelijkheden om te struinen en schooieren. Kinderen mogen hier vies worden.

3. Hoofd- en nevenstructuren

Dit hoofdstuk geeft het verschil in tussen hoofd- en nevenstructuren.

Bij nieuwe ontwikkelingen is het uitgangspunt dat per woning 75 m² groen per woning wordt gerealiseerd, waarvan 30 m² als gebruiksgroen wordt ingericht.

De opbrengst van de verkoop van openbaar groen behorend tot de nevenstructuur en wat voldoet aan de voorwaarden van de Notitie en evaluatie restgroenbeleid komt ten goede aan het opheffen van de tekorten aan gebruiksgroen in de diverse kernen.

Uit de vorige twee hoofdstukken is duidelijk geworden, dat elke m² groen van belang is. Tegelijkertijd kan door plaats en functie onderscheid gemaakt worden in hoofd- en nevenstructuren.

Begeleidingsgroen langs wijk- en buurtontsluitingswegen is voor de herkenbaarheid onontbeerlijk. Dat geldt ook voor het gebruiksgroen, waarin kinderen kunnen spelen en ouderen kunnen wandelen en zitten.

Dit groen wordt ingedeeld als hoofdstructuurgroen. Ook het groen met cultuurhistorische waarde behoort tot het hoofdstructuurgroen. Hieronder vallen uiteraard de vluchtheuvels voor het water, die binnen de bebouwde kom liggen. Dit geldt ook voor de vestingwallen in Zaltbommel. Daarnaast is de Nieuwe Hollandse waterlinie van belang uit oogpunt van de cultuurhistorie. Aan het cultuurhistorische groen wordt in dit beleidsplan geen verdere aandacht besteed, omdat daar reeds specifieke aandacht inclusief vastgesteld beleid voor is (RAAP-rapport 2025, Cultuurhistorie in de gemeente Zaltbommel. een prachtige kans). Water in/langs een groene structuur telt eveneens mee voor de ruimtelijke beleving.

Alle overige groenoppervlakten behoren tot de nevenstructuur.

Hoofdstructuurgroen

Hoofdstructuurgroen kan niet worden uitgegeven, opgeheven of verkocht. De gemeente behoudt de regie in beleid, beheer en onderhoud. Initiatieven van inwoners worden daar waar mogelijk gestimuleerd, maar die blijven beperkt tot netheidsonderhoud. De inrichting van het groen is passend bij de hoofdstructuur. Uiteraard worden bij een herinrichting de aanliggende bewoners geïnformeerd.

Gezien het algemene belang voor een groter gebied wordt de hoofdinrichting (bijvoorbeeld leeftijdscategorie speelplaats, grootte bomen, groentypering) bepaald door de gemeente. Inspraak is

mogelijk op detailniveau binnen vaststaande kaders. Hiermee wordt voorkomen dat speelplaatsen of zitplekjes door aanwonenden tot 'NIMBY-objecten' worden verklaard. Immers, elke inwoner vindt spelen normaal, ook dat de oudere jeugd 'recht' heeft op een trap- of basketbalveld, maar moet dit nu net achter zijn achtertuin worden gesitueerd? Het bij elke herinrichting meegeven van de spelregels voor de hoofdstructuur is onontbeerlijk om teleurstellingen bij inwoners achteraf te voorkomen. Alle speelplekken behoren tot het hoofdstructuurgroen, maar sommige liggen in een zeer krappe openbare ruimte of op de verkeerde plek. Hier ligt het voor de hand om bij de mogelijkheid tot verplaatsing en verbetering in dezelfde woonbuurt de bestaande speelplek op te heffen (vanuit de nog op te stellen normeringen voor het speelbeleid).

Nevenstructuurgroen

Tot de nevenstructuurgroen behoort al het groen, wat geen deel uitmaakt van de hoofdstructuur. In het algemeen zijn dit smalle groenstroken of individuele bomen in woonstraatjes. Dit groen is waardevol voor de leefbaarheid van een wijk. De inrichting en het beheer kan eenvoudig worden afgestemd met de individuele inwoner of kern.

Bij reconstructies van nevenstructuren hebben de aanwonenden (binnen de vastgestelde kaders van het Handboek Inrichting Openbare Ruimte) een grotere invloed op de uitstraling en de inrichting van de straat. Andere belangen zoals natuurlijke vegetatie, ecologisch beheer of biodiversiteit zijn ondergeschikt aan het burgerbelang. In de kleinere kernen is op dit moment vrij veel traditioneel groen aanwezig, wat met vormsnoei binnen de maat van het plantvak wordt gehouden. Dit veelal groenblijvende al dan niet gedoornde plantmateriaal kent nauwelijks een seizoenbeeld, kleurwisseling door bloei of vruchtvorming komt bijna niet voor. Door de vormsnoei is het beeld echter jaarrond verzorgd en groeit er nauwelijks onkruid. Het is goed voorstelbaar, dat de aanwonenden zeer tevreden zijn met dit beeld. Alleen voor bomen wordt door de gemeente een selectie in geschikte soorten aangeboden, waaruit de inwoner per straat kan kiezen. Hierdoor wordt bevorderd dat er grotere spreiding in boomsoorten gaat plaats vinden.

Nevenstructuurgroen tot een breedte van 2 meter rechtstreeks grenzend aan tuinen kan in de meeste gevallen worden uitgegeven aan de bewoner. Bredere nevenstructuren daarentegen worden niet uitgegeven noch versmald door een gedeeltelijke uitgifte. Hoewel de gemeente zich terughoudend dient op te stellen bij het inrichten van een particuliere tuin, is het vanuit het overkoepelende algemeen belang wenselijk dat uitgegeven openbaar groen ook daadwerkelijk als tuin wordt ingericht. Groen buffert water en beïnvloedt het klimaat binnen de bebouwde kom positief zowel in de zomer als in de winter.

Er zijn reeds nadere spelregels gesteld aan de gronduitgifte (notitie en evaluatie restgroenbeleid). Dit beleid is vastgesteld en ingezet vanaf 2000. Daarbij zijn de uitgangspunten eenduidig neergezet. Uit dit beleid is ook duidelijk, dat niet alle nevenstructuur voor uitgifte in aanmerking komt. Zo zullen bijvoorbeeld groenstroken grenzend aan parkeerterreinen ook als nevenstructuur gemeentelijk bezit blijven. Dit groen heeft een grote waarde als aankledingsgroen.

Het restgroen-beleid stelt verkoop boven verhuur. Alleen bij 'oude' overeenkomsten zal huur mogelijk blijven, alhoewel ook bij deze percelen beleid ingezet wordt om tot verkoop over te gaan. Ook bij huurwoningen kunnen aangrenzende stroken openbaar groen bij de tuin worden getrokken, mits de woningbouwverenigingen deze gronden aankopen. Dit beleid heeft in Zaltbommel ook tot positieve resultaten geleid.

De gemeente voert een terughoudend gronduitgiftebeleid. In 2012 is een notitie 'Plan van Aanpak onrechtmatig gebruik gemeenteground(restgroen)' opgesteld. Daarin wordt voorgesteld met betrekking tot illegaal in gebruik genomen reststroken actief te benaderen of percelen, die vanuit de inventarisatie mogelijk uitgifbaar zijn, daar een meer pro-actief beleid te gaan voeren. De lijst met uitgifbare stroken restgroen is niet opgesteld, maar is een logisch vervolg van een vastgesteld groenbeleid.

Het Handboek Inrichting Openbare Ruimte geeft aan, dat langs woningen een ontsluitingspad aangelegd moet worden, hetzij als openbaar trottoir(voorzijde) hetzij als een achterpadontsluiting op eigen grond met recht van overpad van de aanwonenden. Wanneer er desondanks stroken gemeentegrond rechtstreeks aan woningen grenzen, die alsnog voor verkoop in aanmerking komen, dan geldt voor de eerste zeven jaar na de aanleg van de woningen voor de verkoop de m2-prijs, die voor de exploitatie is gehanteerd. Voorstelbaar is, dat de inkomsten van de verkoop van deze percelen grond ter beschikking komen voor een groencompensatiefonds om tekorten aan gebruiksgroen binnen de kernen te kunnen compenseren in combinatie met de realisatie van landschapselementen.

Ook grond, waarin zich een tracé voor kabels en leidingen bevindt, kan worden verkocht. Het vestigen van een zakelijk recht voor de exploitant van de desbetreffende kabel of leiding is voldoende. Duidelijk is, dat eigenaren van deze ondergrondse infrastructuur niet blij zijn met de aanwezigheid van hun kabel of leiding in particuliere grond, omdat zij bij vervanging van het tracé niet alleen met de gemeente moeten overleggen, maar ook met de individuele eigenaar. Overigens is het beleid van de gemeente erop gericht om de tracés van de kabels en leidingen (in eerste instantie) aan te wijzen onder de verharding in plaats van in groenstroken.

Hoeveelheid groen per woning

De 'minimale' technische eisen aan groen in lengte- en breedteprofiel zijn vastgesteld in het Handboek Inrichting Openbare Ruimte. Naast de technische eisen speelt ook de functie van het groen een rol. De Nota Ruimte van het rijksbeleid geeft aan, dat een gemiddelde van 75 m² groen per woning binnen de bebouwde kom noodzakelijk is. Met een groenareaal binnen de bebouwde kom van ruim 100 ha en 10.559 woningen is per woning gemiddeld 95 m² beschikbaar.

Kern	Hoeveelheid groen	Inwoners	Groen per woning
Aalst	64.613 m ²	2.087	77 m ²
Brakel	95.991 m ²	3.060	78 m ²
Bruchem	50.203 m ²	1.653	76 m ²
Delwijnen	14.301 m ²	340	105 m ²
Gameren	92.424 m ²	2.428	95 m ²
Kerkwijk	17.129 m ²	623	69 m ²
Nederhemert	33.885 m ²	1.593	53 m ²
Nieuwaal	19.851 m ²	717	69 m ²
Poederoijen	12.870 m ²	1.013	32 m ²
Zaltbommel	539.136 m ²	11.973	113 m ²
Zuilichem	67.995 m ²	1.664	102 m ²
NB: Nederhemert-zuid en Bern hebben alleen groen buiten de bebouwde kom			

Tegelijkertijd is duidelijk, dat dit riante aantal m² vrijwel uitsluitend begeleidingsgroen betreft. Dit komt uiteraard ook, doordat de gemeente Zaltbommel bestaat uit 12 reeds lang bestaande kernen, waarvan de oorspronkelijke ontsluitingswegen met bermen doorlopen tot in de kern. Ook is duidelijk, dat ondanks de uitspraak, dat kabels en leidingen bij voorkeur onder de verharding moet worden aangebracht, veel groenstroken toch niet beplant kunnen worden door de aanwezigheid van kabels en leidingen.

Deze onevenredigheid in groenareaal pleit ervoor om bij de herinrichtingen en nieuwbouwplannen een groenontwerper te betrekken, die de minimale technische eisen kan toetsen en het stedenbouwkundige ontwerp kan vertalen in gebruiksgroen.

Bij herinrichtingen mag begeleidingsgroen worden omgezet naar parkeren of worden opgeheven, maar gezien het gebrek aan gebruiksgroen is het logisch dit groen elders in de nabijheid terug te brengen. Dit groen moet daadwerkelijk 'extra' worden gerealiseerd. Dit betekent, dat groenaanleg bij de realisatie van een nieuwe woonwijk niet als compensatiegroen mag worden geteld voor een andere buurt, wijk of kern. Immers, elke nieuwe woonwijk heeft recht op een groene woonomgeving. Voor het aanleggen van het benodigde buurtgroen in bestaande woonomgeving zijn geen financiële middelen beschikbaar. In de meerjarenraming zal daarvoor extra aandacht noodzakelijk zijn. In het algemeen is er in de gemeente Zaltbommel teveel begeleidingsgroen en gebrek aan gebruiksgroen. Het huidige beheersysteem is nog niet ingericht om te selecteren op hoofdstructuurgroen 1 en 2 (1, gebruiksgroen en 2, begeleidingsgroen) en nevenstructuurgroen. Harde gegevens ontbreken derhalve. De tekeningen per kern (zie hoofdstuk 7, groenstructuur per kern) laten dit tekort aan gebruiksgroen overigens wel heel goed zien.

Ook bewoners via de geconsulteerde dorpsraden onderkennen het tekort aan gebruiksgroen in de kernen: het ontbreken van parkjes en veilige looproutes voor een ommetje in de bebouwde kom. Tegelijkertijd kan de aanwezigheid van gebruiksgroen van derden of landschappelijke elementen het tekort aan groen binnen de bebouwde kom compenseren.

Groen is niet goed op basis van harde eisen te normeren zoals dit wel mogelijk is bij de norm voor parkeren of de breedte van een fietspad. Plaatselijke omstandigheden spelen een rol. Hoe moeilijk

het ook is om groennormeringen 'hard' te maken, een handvat wordt geboden in de uitgave Groen Goed, handreiking kwaliteit openbaar groen van Rob van der Ham.

Diverse onderzoeken tonen aan, dat gebruiksgroen wel relatief harde normen heeft. Gesproken wordt over:

- Buurtpark 1,8 ha per gebied van 32 ha (oftewel 1 buurtpark)
- Wijkpark 8 ha per gebied van 125 ha (oftewel 1 wijkpark en 3 buurtparkjes)

Stadsdeelparken en stadsparken zijn voor de schaal van Zaltbommel niet nodig. Het groene buitengebied met de uiterwaarden kunnen de functies van stadsdeelpark en stadspark gedeeltelijk compenseren. Tegelijkertijd is het niet eenvoudig een grootschaliger gebruik van het groen binnen de kernen te vinden noch in gemeentelijk bezit noch in particulier bezit. Huis Brakel is één van de weinige openbaar toegankelijke, particuliere wandelgebieden.

Ook over de bereikbaarheid en oppervlak van de groene voorzieningen zijn normen opgenomen:

• Blok	peuter/kleuterspeelplaats	100 m1	50-400 m2
• Buurt	trapveld	250 m1	2800 m2
• Buurt	buurtpark	400 m1	1,5 ha
• Wijk	wijkpark	800 m1	8-10 ha

De gemeente Zaltbommel heeft geen tot een onduidelijke groenstructuur. Het is een gemeente met oude kernen, waar traditioneel steeds verder is uitgebouwd met een nieuwe wijk of waarbij de uitbreiding gerealiseerd werd met steeds een nieuwe straat. Daardoor ontbreekt in de meeste kernen een herkenbare structuur zoals groene dooradering, een groene ring (met uitzondering van de kern Zaltbommel), een wig/lobbenmodel (waarbij buitengebied naar binnen wordt gebracht). Het ontbreekt eveneens aan stepping stones.

Groene voorzieningen zoals speelvoorzieningen of een buurtpark hebben een norm van 12 m2 per inwoner en dus is bij 2,3 inwoner per gemiddelde woningbezetting afgerond 30 m2 'echt' gebruiksgroen noodzakelijk. Het restant van het rijksgemiddelde van 75 m2 groen per woning wordt dan ingezet voor begeleidingsgroen, zowel in de hoofdstructuur als in de nevenstructuur. Op dit moment is niet duidelijk hoeveel gebruiksgroen aanwezig is, maar na vaststelling van het beleidsplan zal dit onderscheid in het beheersysteem worden aangebracht.

Grotere groenparken zoals stadsdeelparken, stadsparken of stadsgewestparken met oppervlakte vanaf 30 tot 3000 ha zijn niet van belang voor de relatief kleine woonkernen binnen de gemeente Zaltbommel. Zelfs een wijkpark is alleen nog maar interessant voor de kern Zaltbommel. De overige kernen hebben meer baat bij één of twee buurtparkjes, waarbij met name ruimte wordt aangewezen voor spelen en ontmoeten.

Er is geen speelbeleidsplan met normen qua loopafstanden en leeftijdsgroepen, maar in elke kern zijn speelplekken aanwezig. De nadruk ligt op speelplekken uitsluitend voor de (aller)kleinsten, ingericht met speeltoestellen zoals schommel, wip, glijbaan. Daarnaast zijn diverse speellocaties ingericht voor meerdere leeftijdsgroepen zonder duidelijk afgescheiden speelzones, hetgeen niet wenselijk is. Speelvoorzieningen liggen vaak 'sec' in de openbare ruimte, omheind en zonder enige aankleding. Voor de 12+ groep is in elke kern wel een trapveld of basketbalveld beschikbaar, hoewel niet altijd in beheer van de gemeente. In Brakel, Gameren en Nederhemert-noord ontbreekt een openbaar trapveld, maar bij de eerste twee kernen mag de jeugd voetballen bij de voetbalclub en in Nederhemert bij de IJsbaan. In Poederrijen en Kerkwijk kan gevoetbald worden op een particulier terrein.

De gemeenteraad onderkent het belang van het deelnemen aan sportactiviteiten. Een interessante buitenruimte stimuleert het bewegen van inwoners zowel door het gebruik van speeltoestellen, het gebruiken van de openbare weg voor een individueel fiets- of hardlooprondje als het meer recreatief maken van een ommetje.

4. Inrichting van openbaar groen

Dit hoofdstuk bevestigt het belang van biodiversiteit in het toegepaste sortiment bomen en heesters. Zowel inheems plantmateriaal als gecultiveerde soorten dienen evenwichtig te worden toegepast. In hoofdstructuurgroen is het uitgangspunt de toepassing van bomen van de eerste grootte. In nevenstructuren worden bomen van de tweede of derde grootte gekozen.

De randvoorwaarden zoals zijn vastgesteld in het HIOR voor de inrichting van het openbaar groen dienen onverkort te worden toegepast bij nieuwe plannen of bij herinrichtingen, waardoor problemen vanuit het verleden niet meer worden herhaald.

De waarden en functies van het groen kunnen versterkt worden door een goede inrichting en het beheer wat overeenkomt met het ontwerp. Beheer is meer dan alleen netheidsonderhoud. Het toegepaste sortiment kan de waarde van het groen versterken. Uiteraard is het ook van belang, dat de juiste groentypering wordt toegepast. Een verkeerde ontwerpkeuze in groentypering of sortiment leidt tot extra onderhoudshandelingen en voortijdige afschrijving.

Biodiversiteit

Biodiversiteit houdt in dat alle levende organismen zowel in planten- als dierenrijk de mogelijkheid hebben zich te vestigen. Elke plant en dier heeft zijn eigen functie in het ecosysteem. Bij het uitsterven van welk dier of plant dan ook wordt het evenwicht binnen een ecosysteem verstoord. Planten zoals bijvoorbeeld brandnetels worden door veel inwoners als 'onkruid' en overbodig beschouwd, maar zonder brandnetels ontbreekt voor een aantal vlinders wel de voedselbron. Op vossen in de tuin zit ook niemand te wachten, maar een vos voorkomt over-populatie bij klein wild zoals konijnen, die anders getroffen worden door ziektes zoals myxomatose.

Alle (kleine) zoogdieren, vogels en insecten hebben baat bij bomen, struikgewas en bermgras, akkerkruidenvegetatie als fourageerplaats of schuilplek. Wekelijks gemaaid gras heeft geen waarde voor de biodiversiteit. Tegelijkertijd leren diverse onderzoeken, dat een smalle bermstrook (minder dan 2 meter), die natuurlijk wordt ingericht geen positief effect heeft op de hoeveelheid dierenleven noch in aantal soorten noch in aantal per soort. Daarvoor is meer ruimte nodig. Sterker nog, deze smalle stroken zorgen onder kleine zoogdieren en vogels voor relatief veel verkeersslachtoffers.

Rekening houden met biodiversiteit betekent, dat monoculturen worden voorkomen. Een monocultuur is gevoelig voor ziekten en plagen, die juist daardoor tot explosie kunnen komen. Biodiversiteit betekent niet, dat **alleen** inheems plantmateriaal aangeplant kan worden. De keuze aan plantmateriaal blijft dan erg beperkt met populieren, elzen en wilgen, waardoor evenzo monoculturen ontstaan.

Biodiversiteit betekent een weloverwogen keuze maken uit groentype, bomen en heesters, vaste planten, akkerkruiden. Ook 'echte' sierheesters zoals een Engelse theeroos en de zeer gecultiveerde éénjarigen kunnen een waardevolle aanvulling voor de biodiversiteit betekenen.

Een gazon is een echte monocultuur en zou daardoor geen bijdrage leveren aan de biodiversiteit, alhoewel een emelt als voedselbron en een mol en roek als predator wel degelijk baat hebben bij een glad geschoren (sport)grasveld.

Het simpelweg omzetten van een gazon in een bloeiende berm is op papier eenvoudig, maar levert in de praktijk nog wel enige pijnpuntjes op. Gazon is nodig als ruimtelijk beeld, als speelruimte voor jeugd. Daardoor wordt vaak gekozen om smalle bermen binnen en buiten de bebouwde kom om te vormen naar bloeirijke bermen. Dit beleid werkt vaak averechts, omdat de bermen te smal zijn voor een evenwichtige opbouw. Daardoor bestaan deze bermen vaak uit doorschietende kruiden, die door inwoners als onkruid worden bestempeld. Ook voor de fauna bieden deze bermen niet voldoende

ruimte: ze zijn in vele gevallen te smal, veel insecten, zoogdieren en vogels worden slachtoffer van het veelvuldig klepelen om verkeersveiligheid te garanderen.

Biodiversiteit betekent ook de natuurlijke grondsoort laten bepalen welke groensoort wordt aangebracht. De vijfde Nota Ruimtelijke Ordening 'Ruimte maken, ruimte delen' kent een grote waarde toe aan de bestaande geomorfologie. De natuurlijke bronnen mogen niet verder worden uitgeput en dienen zo veel als mogelijk behouden te blijven. Hiermee komt een eind aan het weggraven van een kleiige grond en vervangen door zandige grond, omdat op een zandgrond de bermvegetatie zo mooi bloeit. Grondvervanging wordt gezien als vervuiling van het ecosysteem. Gekozen dient te worden voor plantmateriaal, wat passend is voor de bestaande grondsoort en waterhuishouding.

Zoals bij de milieuwaaarde is aangegeven, hebben groenblijvende bomen-struiken-gras een grotere waarde voor het afvangen van fijnstof, CO₂ en NO₂. Op kleigrond komen van nature weinig tot geen groenblijvende bomen en struiken voor. Biodiversiteit en milieuaspecten zijn soms tegenstrijdig aan elkaar, maar met een juiste mix van alle groenbelangen kunnen zowel de groenfuncties als de biodiversiteit worden gediend. Dit betekent bij de plantkeuze ook aandacht voor bloeirijkheid en vruchtvorming voor insecten en vogels en voor de mens, want 'ons oog wil ook gestreeld worden'. Er wordt niet gepleit voor het toepassen van verschillende boomtypen per straat. Dat geeft een onrustig beeld, verstoort de herkenbaarheid van de buurt en levert problemen op bij het controleren van de bomen op de gezondheid. Wanneer in een straat allemaal unieke bomen zijn aangeplant, ontbreekt het referentiekader om 'in één oogopslag' te zien bij welke boom groeistoornissen optreden.

Bomen

Bomen zijn de belangrijkste dragers van biodiversiteit, omdat de gemiddelde levensduur van een boom ook in een stedelijke omgeving minimaal 50 jaar kan bedragen en juist in de oudste levensfase de belangen voor milieu, flora en fauna het grootste zijn. Externe factoren in een stedelijke omgeving zoals klachten van aanwonenden, wegconstructies of vervangen van ondergrondse infrastructuur beperken vaak het bereiken van deze respectabele leeftijd, maar bij inrichting van de openbare ruimte blijven de eisen afgestemd op het realiseren van een volwaardig bomenbestand.

Tegelijkertijd vormen bomen vaak een moeilijk gespreksonderwerp met inwoners. Schaduw (op de tuin of op de zonnepanelen), vallend blad, bloesem of vruchten, uitzicht, angst voor uitbrekende takken leiden er soms toe, dat grote bomen vogelvrij lijken. Aan de andere kant zijn er de ideologische natuurbeschermers, die juist voorkomen, dat er tijdig wordt gekapt en verjongd in het bomenbestand.

Met de vaststelling van dit groenbeleidsplan wordt de verantwoordelijkheid voor de boomstructuur neergelegd bij de gemeente als regisseur van de openbare ruimte.

Dit houdt in, dat de gemeente zorgt dat de bomen volwaardig oud kunnen worden door het realiseren van goede groeiomstandigheden en voldoende onderhoud, maar ook de veiligheid voor de aanwonenden en passanten waarborgt door bomen met slechte vooruitzichten tijdig te vervangen. Bestaande bomen worden niet gekapt bij klachten over schaduw, uitzicht, bladval, bloesemval of wortelopdruk, maar bomen die niet voldoen aan de randvoorwaarden kunnen wel worden verwijderd. Uitgangspunt bij het vervangingsbeleid van bomen is het respecteren van de vastgestelde randvoorwaarden in het HIOR. Dit betekent, dat enerzijds gekozen wordt voor bomen van de eerste grootte, maar anderzijds minder bomen worden geplant dan oorspronkelijk aanwezig waren door het hanteren van een grotere plantafstand. Het versterken van biodiversiteit betekent ook, dat elke boom de ruimte krijgt om gezond uit te groeien.

Het is niet te vermijden, dat bomen naast alle voordelen voor leefbaarheid, verminderen hittestress, versterken stedenbouwkundige herkenbaarheid ook gedurende een gedeelte van de dag schaduwverlast op een perceel, huis of zonnepaneel geven. Dit kan nooit aanleiding zijn om een boom te kappen, maar wel zal tijdens het vervanging van bomen aan het einde van de levenscyclus gekeken worden of een grotere plantafstand of een andere soort met open habitus kan worden gehanteerd waardoor dergelijke individuele klachten worden verminderd. Er moet dan sprake zijn van schaduwverlast door de bomen van meer dan 10% van zonuren in de zomermaanden. Daarnaast moet ook de overige schaduwverlast worden bekeken. Wanneer de overige schaduw op de zonnepanelen groter dan 50% is, kan geconcludeerd worden, dat de panelen op de verkeerde plaats zijn aangebracht.

De volgende uitgangspunten gelden:

- a) Hoofdstructuren krijgen waar mogelijk bomen van de eerste grootte (hoger dan 12 meter). Als onderlinge afstand wordt minimaal 10-15 meter aangehouden.
- b) Voor nevenstructuren kan incidenteel voor een boom van de eerste grootte worden gekozen, maar het ligt meer voor de hand om bomen van de tweede of derde grootte te kiezen.

Hoewel alleen een kapvergunning noodzakelijk is voor bijzondere bomen, zal de gemeente niet meewerken aan verzoeken van inwoners om gemeentelijke bomen zonder status op de bijzondere bomenlijst te verwijderen als gevolg van overlast van blad- of bloesemval of het geven van schaduw op huis of tuin. Ook al is geen kapvergunning vereist voor deze bomen, dan zal de gemeente als eigenaar van de boom privaatrechtelijk de argumenten voor en tegen afwegen. De totale (milieu- en esthetische) waarde van de boom weegt zwaarder dan het individuele belang van een burger, die bijvoorbeeld zonenergie derft door schaduw op zonnepanelen.

De wegenverkeerswet heeft een minimale eis voor de doorrijhoogte van 4,50 meter, die ook geldt in 'normale' woonstraatjes. Deze doorrijhoogte wordt lang niet overal gehaald. Veel bomen in de woonstraten hebben van nature een te lage kroonhoogte. In de gemeente Zaltbommel behoort 12% tot deze groep van met gekandelaberde bomen, bolbomen of leibomen. Daarnaast zijn er verhoudingsgewijs ook teveel bomen van de derde grootte zoals meelbes, meidoorn, sierkers, sierappel, waarbij zich het probleem van de te lage doorrijhoogte voordoet. Veel hoofdstructuren bieden ruimte voor bomen van de eerste grootte, maar zijn niet zo ingericht. Bijkomend nadeel is, dat vormbomen en bomen van de derde grootte meer onderhoud vragen en gemiddeld een kortere levensduur hebben.

Er zijn ook praktische redenen om de regie op het toegepaste sortiment van bomen te houden ter voorkoming van een eenzijdig bomenbestand. Bomen van de tweede en met name derde grootte zoals bolacacia's of – esdoorns langs (doorgaande) wegen kunnen zich nauwelijks volwaardig ontwikkelen: zij worden door (vracht)verkeer. Tegelijkertijd is uit beheer oogpunt en esthetisch straatbeeld wel wenselijk om per straat slechts één boomsoort toe te passen. Problemen in groeiomstandigheden en ontwikkeling van de bomen kunnen door onderlinge vergelijking sneller in beeld worden gebracht.

Daarnaast moet uiteraard de juiste groentypering worden toegepast. In veel gevallen zijn de plantstroken te smal voor de aangebrachte beplanting, waardoor vervolgens deze stroken als haagplantsoen in toom worden gehouden. In het Handboek Inrichting Openbare Ruimte staan breedtematen en inrichtingseisen genoemd. Het verdient aanbeveling om in elke projectgroep bij nieuwe ontwikkelingen of herontwikkelingen een groenbeheermedewerker de voorliggende ontwerpen te laten toetsen. Daarmee wordt voorkomen, dat de groene invulling van een stedenbouwkundig of civieltechnisch ontwerper beperkt blijft tot het invullen van reststroken zonder functie. Ook kan dan worden bewerkstelligd, dat tekorten in gebruiksgroen worden onderkend en kunnen worden opgelost.

Groentyperingen

Daarnaast is op diverse stroken de verkeerde groentypering toegepast: ruig gras in een binnenstedelijke berm van minder dan 1 meter breed of dubbele hagen van Lonicera, Cotoneaster of Taxus op uitzichtstroken, die door vormsnoei in bedwang worden gehouden. Ook het in een vak blokbeplanting van liguster of haagbeuk aanbrengen van een enkele m2 per kroon, lavendel of hortensia's zorgt niet voor efficiënt te beheren openbaar groen. Voorstelbaar is, dat de invloed van bewoners en hun vraag om 'kleur' leidt tot dergelijke onderhoudstechnische kostbare oplossingen, maar het eindresultaat laat door de schaduw van de bomen uiteindelijk te wensen over.

Terecht zet de gemeente in op het afkoppelen van water, wat behouden blijft in de woonomgeving. Maar wanneer de enige groenplek in de woonomgeving een wadi is, is er geen sprake van bruikbaar openbaar groen. Uiteindelijk is een wadi 'een open riool van regenwater', waarin geen beplanting mag worden aangebracht. Een speelplek aangelegd in een wadi is gedurende een aantal malen in het jaar onbruikbaar. Ook vraagt een wadi specifiek onderhoud om de waterdoorlatendheid van de strook te waarborgen. Dit maakt een wadi onderhoudstechnisch duurder dan een 'gewone' m2 groen. Deze

meerprijs voor dit onderhoud moet ten laste komen van het beheer van het rioleringsysteem, zoals ook gebeurt met het vegen van de (straat)goten. Ook het onkruidvrij houden van bestrating is een post, waarvan het de vraag is of deze kosten ten laste moeten komen van de eenheidsprijs van openbaar groen. Los van het netheidsbeeld is duidelijk, dat wanneer de goten onkruid- en zandvrij worden gehouden, de riolering een grotere capaciteit behoudt voor de wateropvang. Uiteraard speelt de aanwezigheid van een wadi ruimtelijk een belangrijke rol, maar dit groen mag niet meetellen in de groennormering voor gebruiksgroen.

Inrichtingsnormen

De gemeente Zaltbommel hanteert een Handboek Inrichting Openbare Ruimte (HIOR). Dit Handboek wordt jaarlijks getoetst op nieuwe ontwikkelingen en indien gewenst, aangepast. Dit Handboek geeft een handvat aan de indeling van het openbaar groen, zodanig dat het ook efficiënt beheerd kan worden. Kabels en leidingen worden bij voorkeur onder verharding aangebracht, (gras)taluds mogen niet te steil zijn, groenstroken hebben een minimale breedte- en lengtemaat. Voor bomen is een richtlijn opgesteld over de toepassing van bomen van de eerste grootte langs hoofdstructuren en in parken. In buurtontsluitingswegen en woonstraten betreft het bomen van de tweede grootte of derde grootte. Daarmee wordt meer dan in het verleden richting gegeven aan een verantwoord bomenareaal. In de gemeente Zaltbommel staan veel bolbomen, leibomen, knobomen of gekandelaberde bomen, ook op plaatsen waar een boom van de eerste of tweede grootte voldoende groeiruimte zou hebben. Dit betekent, dat het huidige bomenareaal relatief duur in onderhoud is en een korte omlooptijd kent. Bij boomvervangingen en herinrichtingen worden de vastgestelde inrichtingseisen gehanteerd, zodat op termijn een evenwichtiger boomareaal ontstaat. Dit is van belang, omdat bomen met een grote kroonomvang een grotere bijdrage leveren aan het positief beïnvloeden van het milieu. Daarnaast versterkt een duidelijk aanwezige boomstructuur het stedenbouwkundige ontwerp.

5. Beheer van het openbaar groen

Het beheer is vastgesteld op de kwaliteit Basis. Er wordt gewerkt met bestekken op basis van beeldkwaliteit.

Bij nieuwe plannen en herinrichtingen wordt een doorrekening gemaakt op de onderhoudsprijs: elke herinrichting of nieuwbouwplan mag in beheer niet duurder zijn dan de gemiddelde m2-prijs.

Onderhoudsniveau

De gemeenteraad heeft zich uitgesproken voor onderhoudsniveau 'basis' voor het openbare groen in de Kwaliteitsambitie Openbare Ruimte (mei 2012). Daar zijn de bestekseisen op afgestemd. Al het groenonderhoud is uitbesteed. Dit Basis Groenonderhoud wordt jaarrond gehaald, in de meeste gevallen wordt een hoger onderhoudsniveau behaald.

De onderhoudsbegroting is gebaseerd op het onderhoudsniveau BASIS, overeenkomend met de CROW-normering B. Ook mag een herinrichting van een bepaalde straat niet uitkomen boven het gemiddelde beschikbare bedrag voor een m2 groen, zoals voortvloeit uit de jaarlijks opgestelde onderhoudsbegroting. Binnen de bebouwde kom is de m2 prijs voor het jaar 2015 € 1,22 per m2. Dit is wel een all-inclusive bedrag, dus inclusief overhead voor werkvoorbereiding en toezicht en gemeentelijke doorbelasting van bijvoorbeeld huisvesting en ICT-kosten.

Hoewel er een duidelijk Handboek is voor de inrichting van de openbare ruimte en gemiddeld over de gehele gemeente voldoende openbaar groen is, is de constatering, dat het groen niet evenwichtig is aangebracht en er te weinig gebruiksgroen gerealiseerd wordt. In het algemeen kenmerkt de gemeentelijke groenstructuur zich door begeleidingsgroen in smalle stroken, waardoor het totale groenonderhoud duurder is dan strikt noodzakelijk.

Een algemene vuistregel is, dat hoe groter het groenoppervlak hoe goedkoper het onderhoud uitvalt. Een smalle strook beplanting van 15 m2 van 1,50 breedte met een lengte van 10 meter heeft 23 meter rand. Een beplantingsvak van 25 m2 met een lengte en breedte van 5 meter heeft slechts 20 m2 rand. Randonderhoud is duur. Daarnaast is het schoffelonderhoud in een smal vak (100% van de oppervlakte) veel intensiever dan in een breed vak (variërend van 10 tot 40%), terwijl je tegelijkertijd in een smalle strook in één oogopslag altijd al het onkruid ziet staan. Een smalle strook beplanting oogt eerder verwaarloosd en vraagt derhalve meer netheidsonderhoud. Ditzelfde geldt voor smalle grasstroken, waarin ook nog obstakels als lantaarnpalen, elektriciteitskastjes of bomen staan. Een uitgegroeide grasbaard langs de graskant of rondom een obstakel wordt als slordig ervaren. Er wordt niet gepleit voor het aanpassen van de gehele groenstructuur naar brede vakken, nog los van het feit, dat daarvoor de financiële middelen ontbreken. Maar bij nieuwbouwplannen en herinrichtingen moeten de randvoorwaarden zoals genoemd in het handboek worden gerespecteerd.

Om financiële redenen inzetten op lager niveau onkruidbeheersing is uit den boze: dat lijkt te besparen maar het tegendeel is waar: meer onkruid leidt tot lagere productiviteit (verzwaarde norm) en afvoer/stortkosten. Juist het in de praktijk hogere onderhoudsniveau in de heestervakken zorgt voor een kostenbesparing.

Kostenbesparing is ook niet te realiseren door het verminderen van de maaifrequentie van gazon ('wekelijks maaien' tijdens groeiseizoen) naar 6 tot 10 keer. Het leidt behalve tot een verminderd kwaliteitsbeeld alleen maar tot kostenstijging, doordat extra handelingen worden toegevoegd zoals verzamelen en afvoeren van gras, met name bij de maaibeurten in de zomerperiode.

Tegelijkertijd leidt het verhogen van de maaifrequentie bij bermbeheer van 2x keer maaien en afvoeren van gras uit veiligheids- en netheidsoogpunt naar 4x maaien eveneens tot een

kostenstijging, omdat het gras na elke maaibeurt verzameld en afgevoerd dient te worden. Besparingen op het budget van groenonderhoud zijn alleen op lange termijn te bewerkstelligen, wanneer door omvorming en herinrichting inefficiënte, smalle stroken worden samengevoegd, de juiste groentypering wordt toegepast en een evenwichtig sortiment bomen van de eerste, tweede en derde grootte wordt toegepast. Het groenbeheersysteem laat toe, dat inefficiënt gebruik of toegepast groen een 'aandachtsteken' krijgt, zodat bij herinrichting of groot onderhoud (riool/wegen) tegelijkertijd het groen op verantwoorde wijze kan worden meegenomen. Dit houdt in, dat na vaststelling van dit groenbeleid gewerkt kan worden aan het groennormering-beheerplan.

Opvallend binnen de gemeente is de royale toepassing van voethekjes, anti-parkeermaatregelen in bermen, grasvelden en trottoirs en anti-aanrijpalen in groenvakken en boomspiegels. In beheer zijn dit zeer dure voorzieningen, die ook nog het nadeel hebben, dat het in het algemeen een onvriendelijke uitstraling van de openbare ruimte bewerkstelligt. Het verdient aanbeveling om juist in overleg met de aanwonenden nut en noodzaak van deze voorzieningen te bespreken.

Wensen van inwoners voor arbeidsintensievere beplanting betekent een toename van het onderhoudsbudget. Dit houdt in, dat duurdere beheerkosten door zelfwerkzaamheid van de aanwonenden moet worden gecompenseerd. Inwoners kunnen en mogen altijd netheidsonderhoud uitvoeren zoals het verwijderen van onkruid en zwerfafval.

Voor de prijsvergelijking van een bestaand en nieuw voorstel dienen de IMAG-normen te worden gehanteerd zoals die in het geautomatiseerde beheersysteem zijn opgenomen.

Uit het klachtenbeheer van de openbare ruimte is duidelijk, dat vrijwel alle klachten (ca.80%) betrekking hebben op het onderhoudsniveau (onkruid in de beplantingsvakken en onkruid, blad- en bloesemval op de bestrating). De overige klachten hebben vaak betrekking op schaduwoverlast van bomen. Zelden zijn er klachten over het inrichtingsniveau van de beplanting, maar een andere inrichting kan wel leiden tot minder onkruidgroei. Inzet op vermindering van onkruid en blad/bloesem zal leiden tot grotere tevredenheid van de inwoners. Het tegendeel is ook waar: meer onkruid op bestrating door het verplicht stopzetten van de rijksoverheid van het gebruik van chemische middelen zal ogenblikkelijk leiden tot grotere ontevredenheid bij de burger over 'het openbare groen', waarbij men gemakshalve onkruid op de bestrating onder één noemer schaarst met het onderhoud van het openbare groen.

Participatiewet

De Participatiewet bevordert het benutten van de capaciteit van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. In het gemeentelijke MVO-beleid wordt het instrumentarium vastgesteld.

Maar bij het inzetten van medewerkers die voorheen via een werkvoorzieningschap werden ingezet, snijdt het mes aan twee kanten. Medewerkers uit deze categorie zijn in de meeste gevallen niet in staat tot vaktechnisch onderhoud, maar netheidsonderhoud zoals bijvoorbeeld onkruidvrij houden van

beplantingen is een gegarandeerd succes. Maatschappelijk verantwoord ondernemen door de gemeente, waarbij mensen met een beperking worden ingezet, staat daarom hoog in het vaandel. Een dergelijke inzet is echter duurder dan de inzet van reguliere vakkrachten, doordat er meer begeleiding noodzakelijk is en gemiddeld sprake is van een arbeidswaarde tussen de 30 en 50%. Daardoor is het niet mogelijk om binnen de reguliere, bezuinigde onderhoudsbudgetten de MVO-paragraaf volledig te benutten. Het bestuursakkoord 2014-2018 'Dichter bij de burger' geeft aan, dat de transitie van rijk naar gemeente en de veranderingen in de portefeuilles 'Zorg' en 'Werk en Inkomen' ontschotting noodzakelijk maakt. Zonder begrip voor de extra benodigde begeleidingskosten kan geen enkele opdrachtnemer (aannemer of gemeentelijke dienst) daadwerkelijk inzetten op het uitvoeren van werk door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Bijkomend voordeel van de inzet van deze groep mensen is, dat bijkomende problematiek zoals vereenzaming, schuldenopbouw en verslavingszorg (o.a. gokken) wordt verminderd, hetgeen op termijn overheidsgeld bespaard.

Ecologisch of milieuvriendelijk beheer

Het rijk heeft per november 2015 een algemeen verbod ingesteld voor het gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen op verharding. Dit betekent een zwaardere kostenpost voor het onkruidvrij houden van bestrating.

Voor beplanting gold al een terughoudend gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen. Naast chemische onkruidbestrijdingsmiddelen op bestrating is er sprake van plaagdier- of ziektebestrijding. Plaagdieren en plantenziektes zijn in een stedelijke omgeving niet volledig uit te sluiten. Doch, door een juiste, evenwichtige opbouw van het beplantingssortiment wordt gewerkt aan het voorkomen van monoculturen. Elke boom, struik, vaste plant en zelfs een grasveld (mollen, emelten, woelmuizen) kan geteisterd worden door een dierplaag of ziekte. Hoe meer bomen en heesters van dezelfde soort, hoe eerder de kans op het toeslaan van een ernstige dierplaag of ziekte.

Daarom is er geen 'verbod' op het toepassen van soorten in de openbare ruimte in het HIOR opgenomen, omdat daarmee het risico op het ontstaan van monoculturen wordt versterkt. Ook iepen, eiken, platanen en sierfruit worden 'gewoon', zij het met mate aangeplant, ondanks erkende risico's van iepziekte, eikenprocessierups, Massariaschimmel in platanen of bacterievuur.

Pragmatisch wordt omgegaan met de mogelijke risico's. Ter illustratie: Alle inheemse eiken hebben last van eikenprocessierups, maar wanneer een eik slechts in een beperkt aantal exemplaren aanwezig is en niet is aangeplant ter begeleiding van een voet- of fietspad, is de overlast ook te overzien. Mogelijk hoeft niet eens bestreden te worden (en dan kan handmatig wegbranden van nesten in het vroege voorjaar ook een zeer effectieve oplossing zijn boven de chemische bestrijding, die gevaarlijk is voor bijen).

De gemeente staat ecologisch beheer voor en probeert daar waar mogelijk insectenvriendelijke beplanting aan te brengen zoals honing- of stuifmeel dragende bomen aan te planten. Ook vruchtdragende beplanting krijgt een pré mee om daar waar mogelijk kinderen in aanraking te brengen met het aspect voedsel (kastanjes, rozenbottels, vlierbloesem, hazelnoten) in 'nutsgroen'. Voorwaarde is wel, dat dit groen enige maat moet hebben. Aanplant boven auto's en in smalle woonstraatjes is in het algemeen door vruchtval en wespenoverlast in het najaar geen groot succes.

Chemische onkruidbestrijdingsmiddelen

Daarbij speelt ook het rijksbeleid een rol. Op dit moment is duidelijk, dat het rijk het gebruik van chemische middelen in de openbare ruimte stopzet per november 2015. Dit geldt voor onkruidbestrijding in beplanting en op verharding. Daardoor zal een arbeidsintensiever traject moet worden ingezet om het huidige kwaliteitsbeeld te behouden. Uitzondering wordt op dit moment nog gemaakt voor specifieke onderdelen zoals bijvoorbeeld sportvelden.

Op de begraafplaatsen werd tot voor kort gebruik gemaakt van het middel Toki. De bestrating is in 2015 nog chemisch onkruidvrij gehouden. Al deze inzet van chemische bestrijdingsmiddelen is in

2016 verboden. Er zijn (maart 2016) geen chemisch middelen goedgekeurd voor gebruik in openbaar gebied.

Dit rijksbeleid hoeft niet te leiden tot meerkosten voor het openbare groen, omdat basisniveau qua onkruidbeheer door iedere aannemer gehaald moet kunnen worden zonder inzet van chemische middelen. Daar is door verschillende gemeenten genoeg ervaring mee opgedaan. Wel is het netheidsonderhoud van de groenbestekken omgezet van frequentiebestek naar beeldbestek. Daarmee krijgt de aannemer de benodigde ruimte om het werk jaarrond goed uit te voeren.

Op bestrating geeft het stopzetten van chemische middelen een groter probleem. Gemiddeld zal het overgaan naar andere beheermethoden (combinatie van branden/borstelen/heet water) 4x zo duur worden, wijst het onderzoek uit van Alterra en Tauw in opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Goed veegbeheer van de goten (ook van belang voor de riolering) en het verminderen van het aantal obstakels in de verharding kan zorgen dat de onkruidbestrijding niet nog duurder wordt dan de geraamde vier keer. Ook het verwijderen van overtollige, niet gebruikte verharding kan meehelpen evenals het aanpassen van halfverharding naar minder onkruidgevoelige bestrating. Aanbrengen van nieuwe halfverharding zoals schelpen, grind of leempaden is eveneens uit den boze. De huidige niet chemische bestrijdingsmethoden zijn niet of nauwelijks toepasbaar op halfverharding of vragen nog meer inzet om een aanvaardbaar beeld te garanderen.

De kosten van onkruidbestrijding op verharding worden verwerkt in de begrotingsposten van groenbeheer. Daardoor zal het totale groenbeheerbudget minimaal verhoogd moeten worden met € 100.000,- om de bestrating niet te laten vollopen met onkruid. Maar slechte weersomstandigheden of achterstalligheid kunnen eenvoudig tot een verdubbeling van de kosten leiden. Daarom zal het onkruidvrij houden van de bestrating door middel van borstelen worden gemonitord en zullen de resultaten worden gerapporteerd aan de raad. Onkruid wat blijft staan, zorgt voor achterblijvend zand, wat weer een extra voedingsbodem is voor nieuw onkruid. In dit groenbeleid wordt verder geen aandacht geschonken aan dit onderwerp.

6. Bewonersparticipatie

Inwoners kunnen altijd meehelpen met netheidsonderhoud om het basisniveau hoger te brengen. Bij structurele inzet door inwoners is het noodzakelijk om eenvoudige spelregels op te stellen.

Wanneer bij herinrichtingen door inwoners een in beheer duurdere inrichting wordt gewenst, krijgen inwoners de mogelijkheid om door zelfwerkzaamheid de gewenste inrichting te realiseren. Bij elke herinrichting op verzoek van de bewoners geldt de meerderheid van stemmen. Ook inwoners, die tevreden zijn met de bestaande inrichting, worden daarbij betrokken.

Bewonersparticipatie is van wezenlijk belang voor de openbare ruimte. Immers, een betrokken burger beperkt vandalisme en vervuiling van de openbare ruimte. Niet alleen het openbaar groen plukt daarvan de vruchten, maar de totale openbare ruimte.

Betrokkenheid is belangrijker dan fysiek de handen uit de mouwen steken.

De gemeente Zaltbommel kent 10 dorps- en wijkraden. De raad heeft in het huidige coalitieprogramma aangegeven het gebiedsgerichte werken te willen versterken. Daarvoor heeft het college het beleid DBDB (Dichter Bij De Burger) tot speerpunt benoemd in deze collegeperiode. Elke wethouder heeft naast zijn eigen portefeuille een taak als gebiedswethouder. De dorps- en wijkraden zijn het eerste aanspreekpunt. De gebiedswethouder biedt een luisterend oor met betrekking tot wensen/opmerkingen over de openbare ruimte tijdens de bewonersavonden, die per kern worden georganiseerd. De gebiedswethouders worden bijgestaan door dorps- en wijkcoördinatoren. Daarnaast is er ook beleidsmatige ondersteuning.

Het belang van de inwoner voor de inrichting en het onderhoud van de openbare ruimte staat voorop. Tegelijkertijd dient de gemeente de regie te houden op de openbare ruimte, omdat zij naast het individuele belang van de inwoner ook het algemene belang van de openbare ruimte en de daarbij horende regelgeving dient te behartigen. Dit vraagt van de medewerker inlevingsvermogen in de wensen van de inwoners, maar ook een hoge mate van vakbekwaamheid om de (on)mogelijkheden te zien en te onderbouwen naar de vragende inwoner.

Er is onderscheid in inrichtings- en onderhoudsniveau.

Voor het openbare groen geldt, dat de basiskwaliteit van het onderhoud (niveau B van de CROW) door de gemeente wordt gegarandeerd, een hogere kwaliteit kan worden bereikt door zelfwerkzaamheid. Inwoners hebben de mogelijkheid om mee te helpen in het netheidsonderhoud op niveau B of om het onderhoudsniveau te verhogen door de adoptie van het groenonderhoud in hun directe omgeving. Voor regelmatige, maar incidentele hulp bij het groenonderhoud in de eigen woonomgeving zoals het weghalen van wat onkruid of zwerfval is een melding voldoende. Wanneer afspraken noodzakelijk zijn met betrekking tot afvoer van eventueel vrijkomend afval, is er sprake van adoptie, waarover nadere afspraken tussen de gemeente en de betrokken partij noodzakelijk zijn. Bij adoptie van het onderhoud blijft de bestaande groeninrichting behouden. Afspraken maken over welk onderhoud wel en niet wordt verricht, vormt een belangrijk onderdeel van het 'contract tussen bewonersinitiatief en de gemeente'. In het algemeen blijft dit beperkt tot netheidsonderhoud zoals onkruid schoffelen, zwerfafval verwijderen, overhangend groen snoeien. Ambtelijke begeleiding wordt ingeschat op zeker tien uur per nieuw 'contract'. De jaarlijkse contacten tussen gemeente en bewonersinitiatief vragen structureel vier uur van de buitendienst. Dit levert binnen de huidige formatie spanningen op. Daarnaast betekent de inzet van inwoners bij het groenonderhoud niet, dat daardoor wordt bespaard op het groenonderhoud. Daarvoor is de inzet van de vrijwilligers te beperkt om te leiden tot een lagere onderhoudsnorm dan € 1,22 per m² (prijsspeil 2015).

Het groenonderhoud wordt voor vrijwel 100% uitbesteed via een bestek, waarbij de aannemer verantwoordelijk blijft voor de beeldkwaliteit van het totale openbare groen. Continue aanpassen van

het bestek met meer/minderwerk kost meer geld. Wanneer een bewonersinitiatief ONDER het gewenste basisniveau daalt, zal de aannemer moeten ingrijpen. Dat is gegarandeerd wanneer de controle op mogelijke achterstalligheid in het onderhoud bij de aannemer blijft. Ervaring heeft geleerd, dat het naderhand oplossen van achterstalligheid in onderhoud uiteindelijk duurder is en daarbij komt, dat voor het oog van het publiek de gemeente in gebreke blijft. Afspraken tussen initiatiefnemer en gemeente/aannemer zijn uiteraard noodzakelijk (wie is contactpersoon, afval – kosten van grotere groencontainer, gereedschap/werkhandschoenen, noodzaak verzekering). Voorop staat het meewerken aan het bewonersinitiatief binnen vier weken, nadat de contacten tot stand zijn gekomen.

Aandachtspunt bij de zelfwerkzaamheid van inwoners is het natuurvriendelijke onderhoud van bosplantsoen en bosgebied. Daar zijn uit diervriendelijkheid ook kruiden toegestaan, die soms door inwoners als storend worden ervaren zowel in hoeveelheid, hoogte als soort. Zelfwerkzaamheid door inwoners wordt in dergelijke gevallen van richtlijnen voorzien, omdat het volledig onkruidvrij houden van bos- of natuurterrein in het kader van milieuvriendelijk beheer ongewenst is. Uitleg van de voordelen van milieuvriendelijk flora- en faunabeheer is daarbij onontbeerlijk, zodat de inwoner meegenomen kan worden in de mogelijkheden van natuurvriendelijk onderhoud.

Daarnaast is het mogelijk dat inwoners in ruil voor zelfwerkzaamheid een andere groeninrichting kunnen bewerkstelligen. Voorwaarde is wel, dat bij stopzetting van de zelfwerkzaamheid de inrichting ook past binnen de gemeentelijke groentypering. Herinrichting van een beplantingsvak naar zeer arbeidsintensieve Engelse theerozen of eenjarige bloemen zal bij teruggave aan de gemeente tot duurder onderhoud voor de gemeente gaan leiden. Dit is niet wenselijk. Tegelijkertijd is herinrichting met rijkbloeiende heesters (o.a. ook botanische rozen) zeer goed mogelijk, zelfs de door bewoners hoog gewaardeerde vaste plantenborder is met specifieke soorten mogelijk. Dergelijke initiatieven vanuit bewoners begeleiden vraagt maatwerk en sortimentskennis van de begeleidende ambtenaar, zodat teleurstellingen achteraf worden voorkomen. Uiteraard is wederzijds vertrouwen eveneens onontbeerlijk. Helaas vragen dit soort burgerinitiatieven, waarbij een aanpassing van de huidige inrichting gewenst is een langere voorbereidingstijd. Gemiddeld moet rekening gehouden worden met een jaar, voordat de uitvoering ter hand genomen kan worden. In de meeste gevallen gaat het om aanbrengen van beplanting. Dit komt ook, doordat deze werkzaamheden seizoensgebonden zijn en bij voorkeur plaatsvinden in het voorjaar. Ook moet bij herinrichting overleg plaatsvinden met de overige aanwonenden. Niet zelden zijn daar conflicterende belangen. De gevraagde ambtelijke inzet wordt geraamd op 20 - 40 uur per aanvraag en daar is niet in voorzien bij de huidige bezetting met een halve fte.

Ook kan het initiatief voor een herinrichting door de gemeente worden ingezet. In de meeste gevallen zullen deze voorstellen voortkomen als gevolg van vernieuwing van riolering of straatwerkzaamheden. Maar ook bewoners kunnen tijdens inwonersavonden in hun wijk- of

dorpsplannen hun wensen doorgeven. Op financiële redenen is het mogelijk dat de wensen van inwoners met betrekking tot de inrichting van het groen niet kunnen worden gehonoreerd. Wanneer de wensen kunnen worden meegenomen tijdens grootschalig onderhoud van de openbare ruimte, dan is in het betrokken project voorzien in de ambtelijke begeleiding van de inspraak/meespraak van bewoners. Dit vraagt geen extra financiële inzet en door werk-met-werk te maken zijn in de meeste gevallen de herinrichtingskosten ook meegefinancierd.

In hoofdstructuurgroen worden zowel het onderhoudsniveau als de groentypering door de gemeente bepaald, omdat hierbij herkenbaarheid en stabiliteit van de structuur voorop staat. Uiteraard is er op detailniveau een keuzemogelijkheid qua boomsoort, beplanting of gras. In nevenstructuren is meer differentiatie mogelijk. Uitgangspunt is, dat het gemiddelde groenonderhoud van het wensenpakket van de inwoners niet duurder mag uitvallen dan de gemiddelde m2 prijs van de gemeente.

Verzoeken van inwoners voor stadslandbouw in gebruiksgroen of op tijdelijk braakliggende terreinen (zoals de Torentuin) zal worden gestimuleerd. Aandachtspunt is daarbij wel de tijdelijkheid van de beschikbare gronden en hoe om te gaan bij teruglopende belangstelling voor dergelijke burgerinitiatieven. Hierbij gaat het uitdrukkelijk niet om de eventuele gemeentelijke sancties bij achterstalligheid in onderhoud of gebruik, maar met name hoe teleurstellingen van inwoners voorkomen kunnen worden. Braakliggende terreinen met een bestemmingsplanmogelijkheid voor huizen of bedrijven zullen bij aantrekkelijke economie weer voor uitgifte en bebouwing in aanmerking komen.

In diverse kernen zijn de dierenparkjes in zelfbeheer bij de bewoners. Dit zijn goede voorbeelden van burgerparticipatie, tegelijkertijd is aandacht vereist voor dierenwelzijn en stankoverlast.

Initiatief en besluitvorming

Initiatieven voor zelfwerkzaamheid komen in eerste instantie vanuit de bewoners bij de gemeente binnen. Daarnaast is een gemeentelijke herinrichting van een woonomgeving of het uitvoeren van groot onderhoud een 'natuurlijk' moment om de dialoog met de inwoners over zelfbeheer te starten naast het inventariseren van wensen over de inrichting.

Hoewel de mening van elke inwoner van belang is en zal worden meegewogen, zijn de mogelijkheden voor variatie in de openbare ruimte beperkt. Het is om onderlinge frustratie tussen gemeente en inwoners én tussen inwoners onderling te voorkomen noodzakelijk een eenvoudig protocol vast te stellen. Daarmee kan ook de uitvoeringssnelheid van de werkzaamheden beter worden gegarandeerd.

- Op straatniveau prevaleert bij tegenstrijdigheid tussen dorps/wijkraad en aanwonenden de mening van de aanwonende.
- Bij aanwonenden onderling is het uitgangspunt, dat het ontwerp of inrichting waarvoor de meeste stemmen zijn uitgebracht, wordt uitgevoerd.
- Inwoners die hun beurt om mee te spreken voorbij hebben laten gaan, krijgen in de uitvoeringsfase niet de mogelijkheid om eerder in overleg genomen aanpassingen in de openbare ruimte aan te passen.

Omdat de inrichting van de openbare ruimte specifieke kennis vraagt, die niet altijd bij inwoners aanwezig is, zal voor de inwoners aan de hand van sfeerbeelden de ontwerp mogelijkheden worden meegegeven inclusief suggesties van geschikt sortiment.

Parkmanagement bedrijventerreinen

Een andere vorm van groenadoptie is het parkmanagement op bedrijventerreinen. Op dit moment (vanaf juli 2015) is voor één bedrijventerrein (De Wildeman) het groenbeheer in handen gegeven van de parkmanagementorganisatie van het terrein. Tijdens de realisatie van dit nieuwe bedrijventerrein is door de betrokken bedrijven een parkmanager aangetrokken, die namens de bedrijven de gezamenlijke belangen bij de gemeente behartigt. Gestart is met de collectieve beveiliging en

bewegwijzering van het bedrijventerrein, maar daarna kwam ook het beheer van de openbare ruimte in beeld. De openbare ruimte blijft in eigendom van de gemeente. De kwaliteit van de inrichting en het onderhoud wordt bepaald door de gemeente, omdat het deel uitmaakt van de hoofdstructuur.

Aanpassingen in inrichting, gebruik en onderhoud zijn uiteraard ook hier mogelijk, maar dienen wel ter goedkeuring te worden voorgelegd aan de gemeente.

Daar staat tegenover dat de gemeente het budget van het groenonderhoud voor dit gebied ter beschikking stelt aan de parkmanagementvereniging. Het parkmanagement is verantwoordelijk om deze basiskwaliteit minimaal te realiseren, maar bepaalt zelf hoe en wie dit onderhoud zal uitvoeren. Ook het toezicht wordt door het parkmanagement geregeld. Het staat het parkmanagement vrij om de basiskwaliteit op eigen kosten te verhogen.

Deze werkwijze kent een looptijd van (in eerste instantie) één jaar met verlengingsoptie en zal jaarlijks geëvalueerd worden. De ervaringen tot nu toe zijn positief.

Ook bij de andere bedrijventerreinen bestaat de mogelijkheid om het groenonderhoud over te laten nemen door het betreffende parkmanagement. In eerste instantie is gestart met De Wildeman als pilot.

Gemeentelijke begeleiding

Ontwerpen en inrichten van toekomst bestendig openbaar groen is niet eenvoudig. Hoewel veel inwoners vaak beschikken over een eigen tuin, vraagt een efficiënt beheer van de openbare om een geheel andere inrichting dan in de particuliere tuin gebruikelijk is. Het vraagt van een groenontwerper een grote dosis van sortimentskennis om de vragen van inwoners te kunnen doorgronden.

Inwoners vinden het traditionele openbaar groen vaak kleurloos. Tijdens herinrichtingen wordt dan gevraagd om de meest gangbare en herkenbare soorten. Daarmee wordt niet bedoeld, dat alleen deze soorten gewenst zijn, maar dat er meer variatie in kleur moet zijn.

Een zelfde spraakverwarring doet zich vaak voor met bomen. Iedere inwoner is een voorstander van bomen, maar grote bomen, daar schrikt men van terug. Ervaring leert, dat toepassing van een kleine boomsoort tot meer schaduwverlast leidt dan van te voren door de inwoner is bedacht. Het resultaat is, dat de van nature te kleine boomsoort door de klachten ook nog tot gekandelaberde boom wordt omgevormd. Bomen van de derde grootte en bol-, lei, knot- en gekandelaberde bomen hebben een korte levensduur, zijn door het jaarlijkse onderhoudsmaatregelen duur in onderhoud en dragen weinig bij aan een klimaatneutrale woonomgeving.

Het verdient aanbeveling om als gemeente regie te houden op de bomenstructuur. In het vastgestelde HIOR (Handboek Inrichting Openbare Ruimte gemeente Zaltbommel) zijn deze normen vastgelegd.

bomen

Bij bomen bepaalt de gemeente het basissortiment en de boomgrootte. De gemiddelde boom moet 50 jaar kunnen groeien om kapitaalvernietiging tegen te gaan. Bovendien zijn bomen de dragers van de stedenbouwkundige structuur. Daarnaast zuiveren ze de lucht.

Gezien de (dure) onderhoudseisen wordt terughoudend omgegaan met het toewijzen van bol- en leibomen. Bewoners krijgen een keuze uit minimaal twee gelijkwaardige soorten.

heesters

Er wordt onderscheid gemaakt tussen hoofdstructuur en nevenstructuur.

De gemeente houdt regie op de hoofdstructuur en bepaalt de hoofdgroensoort bijvoorbeeld gras of heesters.

Tegelijkertijd zal bij elke herinrichting de aanwonende worden betrokken. Bij een hoofdstructuur zorgt de gemeente voor het inrichtingsvoorstel en geeft daarbij aan de aanwonende de mogelijkheid een keuze te bepalen uit het sortiment.

Bij een nevenstructuur zorgt de gemeente voor minimaal een tweetal sfeerbeelden. Na de keuzebepaling van de sfeer zorgt de gemeente voor een bijpassend sortiment, waarna de inwoner een voorkeur kan uitspreken voor een bepaalde soort.

Het is en blijft de taak van de gemeente om zowel in bomen als heesters het ontstaan van monoculturen te voorkomen. Dit kan betekenen dat soms het verzoek van een inwoner om een bepaalde soort toe te passen niet gehonoreerd kan worden.

7. Groenstructuur per kern

Per kern zijn de verbetermogelijkheden aangegeven. Uitgangspunt is, dat elke verbetering kostenneutraal kan plaatsvinden.

De bijgevoegde tekeningen per kern geven een duidelijk beeld van de groene hoofdstructuur. Al het overige groen behoort tot de nevenstructuur, maar dit is om verwarring te voorkomen niet op deze overzichtstekeningen aangegeven. Visueel toegankelijke waterpartijen zijn meegenomen als beeld in het hoofdstructuurgroen, omdat water een belangrijke rol speelt in gebruikswaarde en visuele aantrekkelijkheid van de openbare ruimte. Het water is overigens in beheer en onderhoud bij het waterschap Rivierenland.

	GEBRUIKSGROEN EIGENDOM GEMEENTE
	GEBRUIKSGROEN EIGENDOM DERDEN
	HOOFDSTRUCTUURGROEN EIGENDOM GEMEENTE
	HOOFDSTRUCTUURGROEN EIGENDOM DERDEN

De kaartbeelden van de kernen laten goed zien, dat het merendeel van de hoofdstructuur tot het begeleidingsgroen behoort. Dit wordt ook bevestigd door de geconsulteerde dorps- en wijkraden, Men ervaart een gebrek aan gebruiksgroen. Ook wordt regelmatig aangegeven, dat de nieuwbouwwijken in de kleine kernen nog steeds karig worden bedeed met groen. Graag zien de dorpsraden daar verandering in komen. Dit betekent dat de komende jaren ingezet moet worden op het vinden van ruimte voor gebruiksgroen, met name door aan te sluiten bij de realisatie van landschapselementen in aansluiting op de bebouwde kom. Aanbevolen wordt om bij elke bouwlocatie of herinrichtingsplan in te zetten op de realisatie van gebruiksgroen. Alleen in de kern Zaltbommel is de hoeveelheid gebruiksgroen geen aandachtspunt. Daar gaat de aandacht bij herinrichtingen uit naar het verminderen van het snippergroen van de nevenstructuur.

Daarnaast zijn er openbaar toegankelijke terreinen, die als gebruiksgroen functioneren, maar in eigendom en beheer zijn bij andere (overheids)partijen zoals rijkswaterstaat, het waterschap, Staatsbosbeheer, Stichting Geldersch landschap en kastelen of Stichting Landschapsbeheer Gelderland. Dit groen vermindert de behoefte aan binnenstedelijk gebruiksgroen.

Aandachtspunten zijn de bereikbaarheid van aan aantrekkelijk gebied op loop- en fietsafstand voor met name de oudste categorie inwoners, zodat ook zij worden uitgenodigd voor het maken van een dagelijks ommetje.

Meer aandacht is benodigd voor de kansen in recreatieve zin door het verbinden van aantrekkelijke stopplaatsen op een veilige manier. Als voorbeeld kan worden genoemd het veer tussen Nederhemert-Noord en –Zuid: dit kan een prima rol spelen in het versterken van een recreatieve en cultuurhistorische fietsroute langs de kastelen Slot Loevenstein (toegankelijk) en kasteel Nederhemert-Zuid (niet opengesteld) in het buitengebied inclusief de horecavoorziening met nostalgische speeltuin in Nederhemert-Zuid, die gedurende een groot gedeelte van het jaar geopend is. In de directe omgeving zijn diverse strand/zwemlocaties als dagrecreatieterrein aanwezig, alleen

geen van de voorzieningen is in beheer bij de gemeente Zaltbommel. Strandbad Well (gemeente Maasdriel) is ook voor de inwoners van Zaltbommel een begrip.

Aalst

Deze kern voldoet aan de norm qua groen per woning, namelijk 77 m² per woning. Maar dit groen is grotendeels verstopt in smalle stroken groen langs de wegen. Aalst is goed bedeed met trapvelden en basketbalvelden voor de oudere jeugd. Enige aandacht is nodig voor de loopafstand voor speelplekken voor de jongere doelgroepen tot 10 jaar.

De combinatie sporthal/trapveld/basketbalveld aan de E.P. van Ooijenstraat verdient een upgrade in inrichting. Ook de rugdekking van dit trapveld door het Gementbos kan een betere uitstraling gebruiken.

Daarnaast biedt door de situering van een gemeentelijk trapveld/volleybalveld tegen de waterpartij van de Afdammede Maas een mooie uitdagende omgeving, die zich leent voor struinen door met name de oudere jeugd. Er is echter weinig sociale controle op stille momenten en de route er naar toe is niet aantrekkelijk.

Aalst heeft ook binnen de bebouwde kom mogelijkheden voor aantrekkelijke ommetjes, bijvoorbeeld langs de Drielse weterring. De ijsbaan is in bezit van een particuliere eigenaar. De Dorpsraad vraagt aandacht voor de tijds aanplant van bomen bij nieuwbouwlocaties, juist ook in samenhang met het buitengebied. Als aandachtspunt worden de bomen langs de Maas-Waalweg genoemd: herstel van deze landschappelijke beplanting wordt aanbevolen.

AALST

Brakel

Brakel heeft gemiddeld gesproken voldoende m² groen, namelijk 78 m² per woning. Hoofdzakelijk ligt dit groen als begeleidingsgroen langs de wegen. Grootschalige speelvoorzieningen ontbreken. Niet voor niets is er de mogelijkheid van een balletje trappen bij de plaatselijke voetbalvereniging ondergebracht. Door gebrek aan ruimte is voor de oudere jeugd slechts één Pannaveldje gerealiseerd. Ook voor de doelgroep jonge kinderen zijn qua loopafstand de speelplekken niet evenredig verdeeld. Tegelijkertijd heeft Brakel wel een groene uitstraling,

De functie van groen als ontmoetingsruimte is relatief eenvoudig aan Het Park aan De Haag toe te voegen. Bij landschappelijke ontwikkelingen aan de zijde van de Weitjesweg of Appelweg kan gedacht worden aan het creëren van een ommetje.

Het landgoed Brakel (Stichting Geldersch landschap & kastelen) is voor Brakel van belang, niet alleen als toeristisch aandachtspunt, ook als rustpunt in een ommetje (huis met horecavoorziening) met een cultuurhistorische achtergrond (ruïne van kasteel). Het parkbos is opengesteld voor publiek. De oude Moestuin is op aanvraag en op zondagmiddagen toegankelijk. Aan de tegenovergestelde kant ligt aan de Veerдам het complex van voetbalvereniging Brakel. Samen met de uiterwaarden biedt de Veerдам met de Waal als eindpunt een plezierig ommetje. Aan de zuidzijde ontbreekt een recreatief ommetje, met name bij het gebied tussen Wilhelminalaan en Weitjesweg.

De functie van het veer Brakel-Herwijnen kan versterkt worden als recreatieve verbindingroute naar Slot Loevestein of landgoed Brakel door het aanbrengen of versterken van landschapselementen als aantrekkelijke stepping stone.

Bruchem

Bruchem is een kleine kern met lintbebouwing langs de toegangswegen. In de loop van de tijd is de ruimte omsloten door de lintbebouwing totaal verkaveld met kleine, ruim opgezette woonwijkjes. In Bruchem woont men in wijkjes met een verzorgde, groene uitstraling.

Elke inwoner van Bruchem heeft voldoende groen tot zijn beschikking, maar vrijwel al het groen heeft de functie van begeleidingsgroen. Langs de buitenranden van de kom bestaat het groen uit bermstrook en smalle grasberm. In de woonstraten is dit groen ingericht met overwegend wintergroene soorten, die in vorm worden geknipt. Dit traditionele groen oogt jaarrond verzorgd.

Er zijn wel mogelijkheden om binnen de bebouwde kom begeleidingsgroen een betere inrichting of ontsluiting te geven, waardoor het in de categorie gebruiksgroen gaat vallen. Ook Bruchem heeft een karakteristieke vluchtheuvel aan de Dorpsstraat, die volstrekt 'onvindbaar' is voor de passant.

Aansluitend op deze vluchtheuvel grenst de visvijver Ooievaarsnest, die alleen vanaf de vluchtheuvel bereikbaar is. Deze groen/blauwe enclave aan de noordzijde van het dorp verdient een betere ontsluiting zowel vanaf de Dorpsstraat als de Groenestraat. Het overige gebruiksgroen wordt gevormd door het trapveld aan de Gruttostraat en het speelterreintje ingericht met speeltoestellen voor kleuters/kinderen tot 10 jaar aan de Patrijsstraat. Dit zijn de enige twee speelplekken voor alle kinderen. Er zijn wel kansen om het spelen te versterken: de vluchtheuvel in combinatie met de achterliggende waterpartij en het reeds aanwezige Groenelaantje biedt een mooi aanknopingspunt voor 'natuurlijk spelen', een ommetje voor ouderen en als rustplek in een cultuurhistorische fietsroute. Hier en daar is ook nog wel enige ruimte te vinden voor een noodzakelijke kleuterspeelplaats. Vanuit de Dorpsraad wordt aangegeven, dat zij ook kansen zien voor de tijdelijke inrichting van terreinen, die zijn bestemd voor woningbouw, maar waarvan de ontwikkeling stagneert (o.a. de oude gemeentewerf en de bouwterreinen van woningbouwvereniging De Kernen). Ook de visie om een ommetje in samenhang met het buitengebied te realiseren, kan op ondersteuning rekenen. De Dorpsraad ondersteunt het voorgenomen beleid om bij herinrichting daar waar mogelijk bomen te herplanten (o.a. Akkerstraat). Grote aangrenzende groenstroken worden niet versmald ten behoeve van de tuinvergroting van de aanwonenden. Juist het feit, dat het openbare groen enige maat heeft, zorgt voor een aantrekkelijke woonbuurt.

Delwijnen

Deze kern behoort met 340 inwoners tot één van de kleinste kernen. Het dorp is opgebouwd uit lintbebouwing langs de Delwijnsestraat, Gemeent, Delwijnsekade en Kapelstraat waarbij in de loop der jaren de tussenliggende driehoek eveneens is verkaveld.

Uitgerekend per woning lijkt Delwijnen te beschikken over meer dan voldoende groen, namelijk 105 m² per woning. Dit groen is zoals de naastliggende tekening laat zien vrijwel uitsluitend opgebouwd te zijn als begeleidingsgroen langs de bovengenoemde straten.

Karakteristiek is de vluchtheuvel (in eigendom van het waterschap Rivierenland) bij de entree van het dorp via de Delwijnsestraat. Dit cultuurhistorische element verdient meer aandacht en verzorging.

Verbetering van de bewegwijzering en bereikbaarheid voor de fietsers of (lange afstand)wandelaar als rustplaats kan verbeterd worden om deze groene, cultuurhistorische parel niet verloren te laten gaan in het landschap. Aankleding met meubilair verdient aanbeveling, daarmee kan de plek ook functioneren als 'doel' voor een ommetje voor de lokale inwoners. Daarnaast kan de visvijver aan De Eng beter gepositioneerd worden als ontmoetingsplaats. De vijver is slechts beperkt openbaar toegankelijk. Verbetering van het bestaande meubilair verdient aandacht.

Het overige groen is begeleidingsgroen van de hoofdstructuur, opgebouwd uit een bermstrook met bermgras. Dit groen is niet uitgeefbaar aan de aanwonenden, ook niet in de Delwijnsekade, waar gedeeltelijk geen begeleidingsgroen meer aanwezig is.

Er is nauwelijks ruimte voor speelvoorzieningen. De enige kleuterspeelplek is weggedrukt in de berm van de Delwijnsekade en is voor deze jonge leeftijdsgroep niet zonder ouderlijke begeleiding bereikbaar.

Sinds kort is het particuliere trapveld in bezit van de gemeente. Het verdient aanbeveling om bij de realisatie van de omliggende woningen het trapveld netjes in te passen met aankledingsgroen en aan te vullen met voorzieningen voor de oudere mens (trimtoestellen, jeu de boules-baan).

Gameren

De kern Gameren voldoet qua m² groen ruim aan de rijksnorm met de 95 m² per woning. Tegelijkertijd maakt Gameren absoluut geen groene indruk. Gameren is een voorbeeld hoe een rekenkundige methode om een groennorm per woning te hanteren alsnog tot een groenarm dorp leidt. De overzichtstekening bevestigt, dat al het groen in het begeleidingsgroen langs met name de hoofdwegen zoals Ridderstraat en Gratenbogerd ligt. De kern Gameren is kavel voor kavel volgebouwd vanuit de Ridderstraat richting het bedrijventerrein. De bedrijventerreinen zijn van oorsprong gesitueerd aan de Middelkampseweg. Ook wordt het gebied gekenmerkt door glastuinbouw, direct grenzend aan de woningbouw. Hier en daar is het oorspronkelijk slagenlandschap nog zichtbaar. De entree van het dorp via de Prins Willem Alexanderstraat oogt groen, met name omdat de begraafplaats ruim is ingepakt in groen en water. Dit geldt ook voor de Delkant met het hertenkamp (in beheer bij vrijwilligers). De overige groene vlekken bestaan uit waterpartijen of wadi's. Dit geeft wel een ruim visueel beeld, maar het is geen gebruiksgroen.

Gameren is slecht bedeed met speelvoorzieningen. Een openbaar trapveld of speelvoorziening voor de oudere jeugd ontbreekt. De plaatselijke voetbalvereniging maakt het mogelijk, dat de jeugd bij hen een balletje kan trappen, maar gezien de loopafstand is dit niet toereikend voor geheel Gameren. Er zijn wel kansen voor een betere verdeling van de speelvoorzieningen in de nieuwbouwwijk achter de Schoolstraat (Bulkenlaan, Oudenhof en Hoplandhof), waar wel groen is geprojecteerd, maar nog niet is ontworpen.

Kerkwijk

Kerkwijk is een dorp met lintbebouwing langs de oorspronkelijke doorgaande wegen, waarbij zich twee kernen hebben gevormd. De oudste kern ligt rondom de vluchtheuvel en de kerk aan de Alderwijksestraat. De tweede kern heeft zich ontwikkeld rondom het oorspronkelijke gemeentehuis in de driehoek Walderweg (provinciale weg N832), Delwijnsestraat en Hogenhofstraat. Het gemeentehuis is inmiddels herbestedemd en bebouwd. Deze nog steeds met opgaand groen omgeven bouwlocatie is particulier terrein en niet meer toegankelijk voor derden. Kerkwijk is qua inwoneraantal vergelijkbaar met Nieuwaal, maar door de splitsing in de twee kernen is het gebrek aan gebruiksgroen meer schrijnend. Wel is op verzoek van de inwoners aan de Alderwijksestraat een bestaande groengebied van rond de 200 m² heringericht met sierplantsoen ter herdenking van de inhuldiging van de koning. Ook Kerkwijk heeft een vluchtheuvel als groene enclave in de bebouwde kom.

Alleen in de nieuwste bouwlocatie Hopland zijn twee speelplekken gerealiseerd, één voor de jeugd tot 10 jaar en één aan de buitenrand aan de straat Kempke een combinatie van een jeu de boules-baan met een trapveldje.

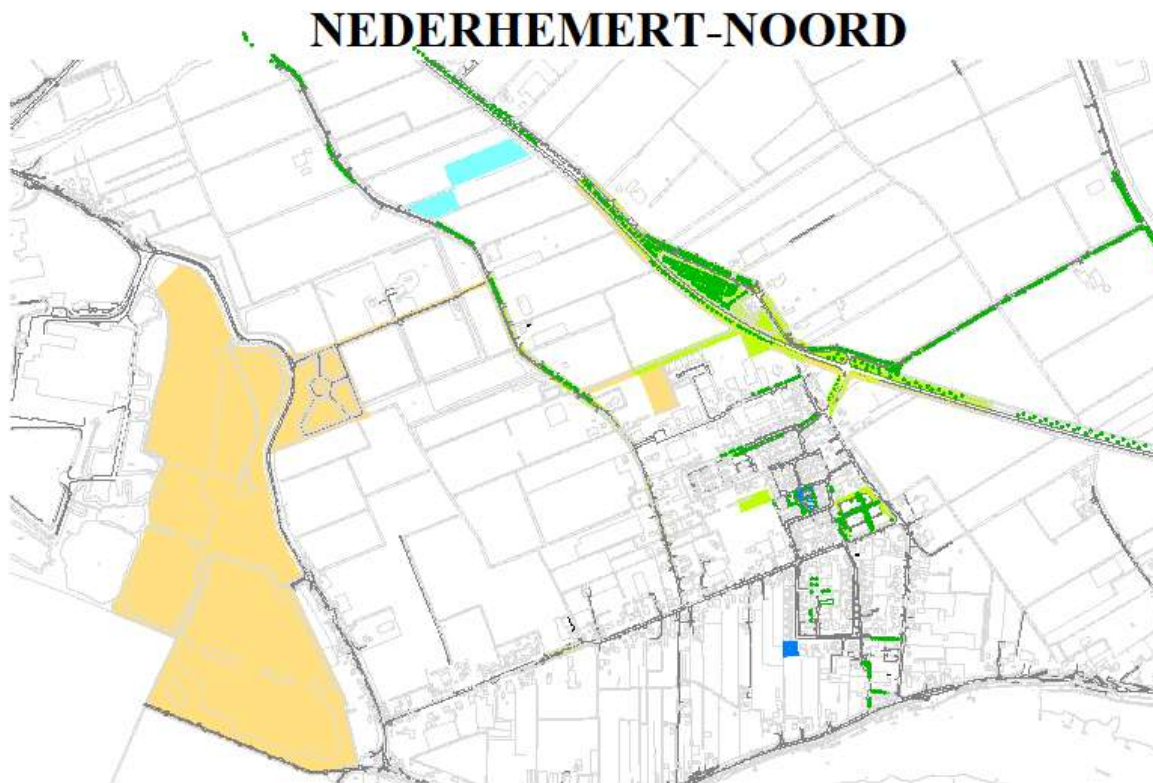
Nederhemert-Noord

Nederhemert-Noord heeft met ruim 1500 inwoners net zo veel inwoners als Bruchem. Deze kern met 53 m² gemeentelijk groen per woning is slecht bedeed. Dit is ook duidelijk zichtbaar in de overzichtskaart. Ook dit dorp is vanuit de lintbebouwing langs de Maasdijk (bedrijven aan huis), de Molenstraat en de Nederhemertsekade dichtgegroeid. Vanuit de Maasdijk is het slagenlandschap nauwelijks zichtbaar. Langs de Nieuwstraat staan de bredere slagen gedraaid op die van de Maasdijk. Ook zijn de agrarische percelen hier breder en vanuit de Nieuwstraat is fraai zicht op het open landschap. De bedrijventerreinen aan de Nijverheidstraat en aan de Kapelstraat zijn niet landschappelijk ingepakt. Er is slechts één combi-speelplek inclusief basketbalmogelijkheid aanwezig midden in de kern. Bij bedrijventerrein aan de Nijverheidstraat is een groene enclave voorzien. Die is ruim genoeg voor een trapveld annex ontmoetingsplek, maar deze plek is niet goed bereikbaar voor de achterliggende woonwijkjes.

Toch heeft Nederhemert-noord prachtige kansen voor interessante ommetjes door de prachtige groene enclaves zoals het Sterrebos (in eigendom en beheer bij Maatschappij van Welstand) en de oude kleigaten (zowel van Staatsbosbeheer als van Maatschappij van Welstand) - vanuit de Nieuwstraat langs de kavelsloot richting Sterrebos, oversteken naar het natuurgebied van de kleigaten, een stukje Maasdijk en via het Molenpad naar de molen.

Het weinige aanwezige openbare groen langs de woonstraten heeft een hoge kwaliteit. Het overige openbare groen bestaat uit bermgras.

Nederhemert-zuid en Bern

De kernen Nederhemert-zuid en Bern zijn vanuit Zaltbommels grondgebied alleen te bereiken via het veer Nederhemert-Noord-Zuid. Er wonen slechts een handjevol mensen. Er is geen siergroen aanwezig, maar er zijn wel prachtige bomenlanen. In Nederhemert-zuid voelt het als wonen in een bosgebied, in Bern ervaar je de openheid van het agrarische weidelandschap. Het gebrek aan cultuurgroen en speelgelegenheid zal niet als zodanig worden ervaren.

Cultuurhistorische landschappelijke elementen zijn bewaard gebleven zoals de Kleine Schans (of het Oude Fort uit de Spaanse tijd) en het kasteel Nederhemert-zuid. Dit kasteel is niet openbaar toegankelijk (natuurcamping en trouwlocatie), het omliggende bos en het dagrecreatieterrein van StaatsBosBeheer (met voetbalmogelijkheid) wel en via een reeds aangelegd klompenpad is de Kleine Schans als landschappelijk element te bereiken. Op de hoek van de Kasteellaan/Kerklaan is een horecavoorziening gevestigd inclusief een tegen betaling te betreden Nostalgische speeltuin.

Nieuwaal

De entree van Nieuwaal loopt via de Jacob Ekelmansstraat door het bedrijventerrein. Aanpalende bedrijven maaien de openbare berm, soms zo strak als een gazon, maar in ieder geval vaker als het gemeentelijke bermgras verderop in de kern. Er is in Nieuwaal nauwelijks openbaar groen aanwezig en wat er is oogt door de keuze voor bermgras matig van kwaliteit. Per woning is toch 69 m² beschikbaar. Dit is bijna de landelijke norm, hoewel met een rondgang door Nieuwaal die indruk absoluut niet over blijft. Daar is eenvoudig een verbeteringslag te behalen door te kiezen voor meer siergroen in plaats van bermgras. De openbare ruimte is bijzonder krap, het vrachtverkeer laat zijn sporen achter in de kern. Er is aan de Nichtenhofstraat/Bezemerland wel een optimaal met speelvoorzieningen ingerichte speelplek aanwezig, die voor vrijwel alle woningen links van de Jacob Ekelmansstraat redelijk bereikbaar is. Bij de nieuwbouwlocatie aan de Pauwenhofstraat zijn voorzien in de aanleg van wadi's. Dit geeft deze woonwijk een ruim beeld. De dorpsraad vraagt wel aandacht voor een groene aankleding van de nieuwbouwlocaties met bomen. Ook de 'hoofdstraat' 'Jacob Ekelmansstraat' verdient bij een herinrichting een groene uitstraling: de dorpsraad pleit voor het terugbrengen van de boomstructuur.

Het is mogelijk om via het gemeentelijke schouwpad langs de kavelsloot achter de speelplek aan de Nichtenhofstraat, achter de begraafplaats te lopen naar Kerkstraat en vandaar linksaf via de Waalbandijk een ommetje te realiseren, waarbij zowel de komgronden als het uiterwaardengebied zichtbaar is. Het overige buitengebied van Nieuwaal wordt gekenmerkt door grootschalige kassencomplexen, die niet landschappelijk zijn ingepakt. Ook hier is door bundeling van krachten buiten de bebouwde kom kansen te benutten ter verrijking van het woonplezier. De dorpsraad vraagt hier aandacht voor.

Poederoijen

Poederoijen heeft rekenkundig de minst aantal beschikbare m² groen per woning. Dit wordt wel als een gebrek ervaren. Men woont in een stenige omgeving zonder goede landschappelijke inpassing. Kansen zijn aanwezig door het verrijken van de vanuit revitalisering van het buitengebied (vergroten waterberging) te realiseren landschappelijke elementen. Door het toevoegen van meubilair, een enkele spelaanleiding en een eenvoudig, maar goed beloopbaar pad kan een eenvoudig en aantrekkelijk ommetje worden gerealiseerd.

Er zijn kleinschalige bouwontwikkelingen, die gedeeltelijk al in uitvoering zijn. De eerste speelplek is gerealiseerd. Er is voldoende ruimte om deze speelplek nog een groene aanblik te geven. Het nieuwbouwproject Elsje van Houwelingshof oogt ruimer van opzet door de aanwezige wadi bij de entree. De voor een groene inrichting gereserveerde grond bij de ontwikkeling van de Herman de Ruijsstraat biedt nog kansen om tekorten in spelen op te lossen.

POEDEROIJEN

Zaltbommel

De stad Zaltbommel is met bijna 12.000 inwoners de grootste woonkern. Alle voorzieningen zijn in Zaltbommel ruimschoots aanwezig. De stadswallen van Zaltbommel zijn een beschermd stadsgezicht. Een restauratieplan is in voorbereiding. Groen ligt globaal goed verdeeld, hoewel uiteraard de historische kern groenarm is. Maar met de nabijheid van de Waal en de stadswallen wordt dit niet als een gemis ervaren. Ook de wijk De Vergt kent traditioneel groenarme straten, die in de vijftiger jaren van de vorige eeuw zijn aangelegd. Op dit moment worden deze oude buurten gerevitaliseerd, tezamen met de woningcorporatie. Aandachtspunt hierbij is, dat de openbare ruimte in deze straten niet veel opgerekt kan worden, zelfs niet wanneer de voortuinen voor een gedeelte worden toegevoegd. De leden van de wijkraad hebben aangegeven een herinrichting met bomen van de Vergtweg te willen bevorderen. Ook in de toekomst zullen de bestaande groenarme woonwijken grotendeels boomloos blijven. Maar ook voor deze woonstraten geldt, dat binnen loopafstand voldoende mogelijkheden zijn voor kinderen en ouderen om het aanwezige groen in de directe nabijheid te bereiken.

In de nieuwste wijk De Waluwe is een natuurlijke speelplek aangelegd, die druk wordt gebruikt. Er zijn voldoende speelplekken voor alle doelgroepen aanwezig.

ZALTBOMMEL

Zuilichem

Met 102 m² groen per woning zou Zuilichem zeer groen moeten ogen, maar het groen zit weggestopt in vele kleine groenplekjes. De woonstraten zijn niet uitnodigend met uitzondering van de nieuwere woonwijken. Op veel plekken speelt het groen van de particuliere tuinen wel een rol in het beeld van de openbare ruimte. Vanuit de kern is nauwelijks zicht op het omliggende landschap. Spelen is slecht verdeeld. Er is een speelplek bij de entree via de Maas-Waalweg. Ook in de woonbuurt Dijkzichtstraat zijn twee speelplekjes gerealiseerd. Dit wijkje oogt ruim van opzet door de waterpartij in het midden van het buurtje. Ook het gebied rondom de begraafplaats is in bosplantsoen ingepakt. In dit groen is een waterberging gerealiseerd inclusief nieuwe aanplant (2014), die echter nog wel enigszins moet uitgroeien. Ondanks dat veel openbaar groen rechtsreeks aansluit op de particuliere tuin is dit groen niet uitgeefbaar als restgroen. Het speelt een zeer duidelijke rol in de beleving van de openbare ruimte.

Het buitengebied kenmerkt zich door grootschalige kassencomplexen, waardoor het maken van een aantrekkelijk ommetje in het landschap een uitdaging is. De ligging aan de Waal is een gelukkig gegeven, waar nog meer gebruik kan worden gemaakt van dit landschap, wat voor de rest vrijwel onzichtbaar is door de gestage uitbouw van Zuilichem zonder aandacht voor geomorfologische kenmerken.

De dorpsraad vraagt aandacht voor de molenbiotop De Hoop, op het moment dat de bestaande populieren langs de Kweldijk vervangen moeten worden.

8. Aanbevelingen

Per kern problematiek beschrijven

Na vaststelling van het beleidsplan zullen per kern de verbeterpunten qua inrichting en beheer in beeld worden gebracht, zodat bij elk project in de openbare ruimte werk-met-werk gemaakt kan worden. De onderhoudsbegroting heeft geen budget om herinrichtingen te financieren.

Indelen in hoofdstructuurgroen (gebruiksgroen en begeleidingsgroen) en nevenstructuurgroen

Uitgangspunt wordt de norm van gebruiksgroen voor speelplekjes en buurt/wijkparkjes met gemiddelde norm van 30 m² per woning.

Daarnaast zal een betere verdeling van hoofd- en nevenstructuurgroen **per kern** van 75 m² per woning worden nagestreefd. Dit kan door bij herinrichtingen en in/uitbreidingen de aandachtspunten voortvloeiend uit dit beleid mee te nemen in de ontwerpfase. Financiering kan plaatsvinden vanuit hetzij de meerjarenramingen voor de openbare ruimte, hetzij uit de opbrengsten van de verkoop/verhuur van openbaar groen.

Instellen van een groencompensatiefonds

De opbrengsten voortvloeiend uit verkoop of herinrichting worden gebruikt om tekorten in kernen op te lossen. Uit dit beleidsplan blijkt, dat het teveel aan begeleidingsgroen mogelijk geschikt is om uit te geven aan de aanwonenden. Het verdient aanbeveling binnen de nader op te stellen groenstructuurplannen een duidelijk overzicht te maken waar 'openbaar groen' in gebruik is bij aanwonenden en daarvan de status te verduidelijken door hetzij te verkopen, hetzij terug te eisen, hetzij (om niet) in gebruik te geven. De opbrengsten kunnen worden ondergebracht in een groencompensatiefonds.

Bewonersparticipatie

Regie is belangrijk, dit blijft een gemeentelijke taak. Netheidsonderhoud kan altijd door inwoners worden uitgevoerd, tenzij het groen natuurlijk groen betreft. Herinrichtingsvoorstellen op verzoek van inwoners moeten voldoen aan de gemiddelde onderhoudsprijs per m² groen. Dat kan ook bereikt worden door zelfwerkzaamheid.

Besparingen

Besparingen op het budget van groenonderhoud zijn alleen op lange termijn te bewerkstelligen, wanneer door omvorming en herinrichting inefficiënte, smalle stroken worden samengevoegd, de juiste groentypering wordt toegepast en een evenwichtig sortiment bomen van de eerste, tweede en derde grootte wordt toegepast. Het groenbeheersysteem zal daartoe gevuld moeten worden. Dit houdt in, dat na vaststelling van hoofd-uitgangspunten van dit groenbeleid kan worden gewerkt aan het groennormering-beheerplan.

Toekomst

Om in de toekomst het groen evenwichtige te verdelen is het noodzakelijk een groenontwerper/beheerder een volwaardige plaats te geven in de (stedenbouwkundige) ontwerpteams, waardoor getoetst wordt op de eisen zoals die gesteld zijn in het Handboek Inrichting Openbare Ruimte en op de juiste positionering van het te realiseren groenareaal.

Bronvermelding

Groen loont! – over maatschappelijk en economische baten van het stedelijk groen (2012)
Tom Bade, Gerben Smit en Fred Tonneick

Groen Goed – handreiking kwaliteit openbaar groen (2010)
Rob van der Ham

Inventarisatie onkruidbestrijding op verhardingen (24 april 2014)
Rapport Tauw in opdracht van Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Omstreden bestrijding (2013)
Rapport CML (R.Heijungs), Universiteit Leiden in opdracht van Ministerie van Infrastructuur en milieu

Nota Ruimte, rijksbeleid 2004
Ruimtelijk beleid inclusief uitvoeringsprogramma tot 2014

Restauratieplan bolwerken Zaltbommel, december 2014
Bosch Slabbers Landschapspartners

Proefschrift 'The value of field margins for farmland birds' - Marije Kuipers, Wageningen Universiteit ,
januari 2015

Rapportage faunaslachtoffers 2003, Dienstkring Autosnelwegen St. Joost – J.J. Spaargaren,
Ecologisch onderzoeks- en adviesbureau Van der Goes en Groot – 2004)

Oriënterend onderzoek naar de effecten van akkerrandbeheer op ziekten, plagen en biodiversiteit ---
K.J. Canters CML-Leiden (Leiden Universiteit) 1996.

Cultuurhistorische inventarisatie en archeologiebeleid gemeente Zaltbommel
Deel 3 Cultuurhistorie in de gemeente Zaltbommel? Een prachtige kans --
E. Goossens, F. van Hemmen, J. Breimer & C.M.A. Sanders
RAAP Archeologisch Adviesbureau BV, 2011
Kennis voor klimaat' 2007-2014, Universiteit Utrecht, Wageningen UR, Vrije Universiteit, KNMI, TNO
en Deltares met subsidie van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu,

Wereldwijde klimaateffecten, risico's en kansen voor Nederland, Maart 2015
Beleidsstudie Planbureau van de Leefomgeving (Marijke Vonk, Arno Bouwman, Rob van Dorland,
Hans Eerens)

Gemeente Zaltbommel

Notitie beleidsregels restgroen, juli 2000, sector Ruimtelijke Zaken

Notitie evaluatie restgroenbeleid, 2004
+ Plan van aanpak onrechtmatig gebruik van gemeentegrond (restgroen) 2012

'Publiekszaken in cijfers 2013'
'Bestuursakkoord 2014- 2018 'Dichter bij de burger'

'Handboek Inrichting Openbare Ruimte, gemeente Zaltbommel, mei 2015'

'Kwaliteitsambitie Openbare Ruimte, mei 2012'

